

JMG

Vem ska betala för kompetensen?

En kartläggning av Publicistklubben och Svenska
journalistförbundets stipendiater mellan 1999-2013

Matilda Carlström
Karin Selåker Hangasmaa
Journalistprogrammet, ht-15
JMG, Göteborgs universitet
Handledare: Jenny Wiik

Abstract

This study has focused on the scholarships given by the two organizations Publicistklubben and Svenska journalistförbundet between 1999-2013. What type of journalism do they support and in which way? The media sector and the labour market for journalists have undergone dramatic changes since the mid-90s. The media companies have reduced their staff and more people are becoming freelancers. It's a shifting landscape and one of the aims for the study is to understand what role this two associations has taken and will take in the future. We found that women were getting almost 60% of the scholarships and 60% of the total sum but that some subjects are still gender marked. The study also showed that nearly 60% of the scholarships are given for university courses, internships and education.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	3
3. Teori.....	4
3.1 Hur vi tillämpar könsmärkningsteorin	5
4. Bakgrund och tidigare forskning	6
4.1 Stipendier inom journalistiken	6
4.1.2 Genus och stipendier	9
4.2 Kvinnor i journalistiken	10
4.3 Arbetsmarknaden	10
4.3.1 Arbetsmarknaden i Sverige.....	10
4.3.2 Arbetsmarknaden i Storbritannien och USA	14
4.4 Summering av bakgrund och tidigare forskning	15
5. Metod och urval	17
5.1 Kartlägningsstudien	17
5.1.1 Urval	17
5.1.2 Variabler	18
5.1.3 Metodutvärdering	19
5.2 Intervjuundersökningen	19
5.2.1 Urval	19
5.2.2 Variabler och frågor	21
5.2.3 Metodutvärdering	22
5.3 Validitet	23
6. Resultat och analys.....	25
6.1 Frågeställning 1	25
6.2 Frågeställning 2	29
6.3 Frågeställning 3	35
7. Slutsatser och diskussion	45
8. Förslag till vidare forskning	47
9. Referenser.....	48
Bilaga 1	50

1. Inledning

Villkoren på journalisters arbetsmarknad har förändrats mycket sedan 1990-talet. Enligt rapporten "Otryggheten i media - köparens marknad" är i dag knappt en tredjedel av Svenska journalistförbundets yrkesverksamma medlemmar antingen löst anställda eller frilansar. Andelen frilansar bland förbundets medlemmar ökar stadigt. 1994 var andelen 11 procent, 2005 var den 13 procent och 2011 hade den uppgått till 15 procent.¹ Arbetsmarknaden ser olika ut för kvinnor och män inom mediaföretagen. Statistik från International Women's Media Foundation visar att nordiska kvinnor i större utsträckning än män arbetar på tidsbestämda anställningar och deltid.²

När nyhetsorganisationen blir allt mindre ökar kraven på effektivare arbetsmetoder där materialet produceras och publiceras på flera olika plattformar. För de digitala plattformarna som i de flesta fall är gratis har reklamintäkter blivit den enda inkomstkällan. Därför blir det allt viktigare med nyheter som drar till sig en stor publik och mycket klick till sajter och nyhetsappar.

I takt med att tekniken och arbetsvillkoren förändrats har kraven på multikompetens ökat. I dag förväntas journalister i högre grad än tidigare kunna hantera webben, sociala medier, foto, tv etc. Samtidigt säger Thomas Berglund, journalist på Svenska dagbladet, i Wernes rapport att tidningsföretagen varit snåla med att erbjuda fortbildning för de anställda.³

Vi tror att möjligheten att söka stipendier blir allt viktigare för svenska journalister. Då arbetsgivarna drar ner på budgeten söker man finansiering för reportageresor och utbildning på annat håll. Stipendierna blir en nödvändighet för att genomföra idéer och större projekt, utan att behöva betala ur egen ficka eller arbeta på fritiden.

I Arbete, arbetsorganisation och arbetsmarknad för kultur- och medieverksamma skriver

¹ Werne, 2015:8

² Byerly, 2011:309,313

³ Werne, 2015:17-18

författaren Johan M Sanne att för konstnärer kan stipendier ses som en kvalitetsstämpel, vilket kan leda till förbättrade chanser att få utställningsmöjligheter och i förlängningen att sälja. Vårt antagande är att denna teori kan överföras även till journalistyrket, och att stipendier kan öka möjligheten att både få jobb och att sälja arbeten som frilans. Därför tycker vi att det är relevant att kolla på om vissa grupper inom journalistkåren har större möjlighet att få stipendier än andra.⁴

⁴ Sanne 2001

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka vilken typ av journalistik som Svenska journalistförbundet, *SJF*, och Publicistklubben, *PK*, stöttar och på vilket sätt de gör det genom sina stipendier. De två första frågeställningar behandlar genus, där vi vill undersöka om någon viss typ av journalistik premieras, utifrån vad som uppfattas som “manlig” och “kvinnlig” journalistik enligt Monica Löfgren Nilssons könsmärkningsteori. Vi har också undersökt hur könsfördelningen ser ut bland stipendiaterna och vilka ämnen de tilldelas stipendier för. Därutöver har vi även velat få en bild av hur stor betydelse stipendier har för individuella journalister att finansiera idéer och projekt på en mer pressad arbetsmarknad, något vi inte hittat tidigare forskning på. Det är vad vår tredje frågeställning syftar till.

Undersökningens frågeställningar lyder:

1. I vilken utsträckning blir kvinnor respektive män tilldelade stipendier för journalister?
2. Finns det en koppling mellan kön och ämnesval när journalister tilldelas stipendier?
3. Hur stor betydelse har stipendier för att finansiera projekt och idéer inom journalistiken?

3. Teori

Vi utgår ifrån Monica Löfgren Nilssons teori om “kvinnliga” respektive “manliga” ämnen när vi analyserat vårt material. Hon kategoriserar nyhetsbevakningens ämnen utifrån en historisk kontext där hon tittar på vilka ämnen som traditionellt varit kvinnliga respektive manliga journalisters områden. I *Könsmärkning i SVT:s nyheter 1958-2003* skriver hon att journalistiken är ett könsmärkt fält, där kvinnliga och manliga journalister tilldelats olika roller och förväntningar baserade på genus. Redan under tidigt 1900-tal blev mediernas bevakningsområden könsmärkta. Då ansågs kvinnliga ämnen vara bland annat hem, hushåll och familj, konsumentfrågor, kvinnofrågor och sensationella utrikesnotiser. När utrikesnyheterna var av större betydelse blev de dock männens område. De flesta andra ämnen, som inrikespolitik och ekonomi, ansågs manliga.⁵ Under 1970-talet ökade bevakningen av miljöfrågor och sociala frågor som skola, vård och omsorg. Dessa kom då att kallas för “mjuka ämnen” och blev de enda fälten som dominerades av kvinnliga journalister. Motsatsen var de “hårda ämnena” så som ekonomi, politik, sport, näringsliv och de dominerades av manliga journalister.⁶

Tiden från 1985 och pågående fram till i dag betecknar Monica Löfgren Nilsson som “Kommersialiseringens och feminiseringens tid”.⁷ Kommersialiseringen bidrog till att upphöja egenskaper som tidigare ansetts kvinnliga. Det vardagliga blev allt viktigare, personifiering och känslor fick ta större plats i medierna. Andelen kvinnliga journalister ökade och siffran stabiliserades kring mitten av 1990-talet till 45 procent.⁸ I *Journalistikens kön. Fältets struktur och logik under 1900-talet* skriver Monika Djerf-Pierre att könsmärkningen av ämnen började luckras upp under 1960-talet, men under slutet av 1990-talet gick utvecklingen tillbaka.⁹ Denna tendens ser man även i Monica Löfgren Nilsson genomgång av könsmärkningen i Sveriges Televisions nyheter, där man mellan åren 1985-1995 lyckats suddat ut könsmärkningen helt. Under de åren arbetade lika många män som

⁵ Löfgren Nilsson, 2004:32

⁶ Löfgren Nilsson, 2004:37

⁷ Djerf-Pierre, 2003:41-42

⁸ Djerf-Pierre, 2003:36,40-41

⁹ Djerf-Pierre, 2003:37,42

kvinnor med mjuka och hårda nyheter. 2003 var det återigen fler män som arbetade med hårda nyheter och en större andel kvinnor som arbetade med mjuka nyheter.¹⁰

Könsmärkningen har varierat över tid, och det som anses kvinnligt under en period kan anses manligt under en annan.¹¹ Exempelvis ansågs sociala frågor varken kvinnligt eller manligt under tidigt 1900-tal.¹² Det var först på 1970-talet som det blev "kvinnligt". Även utrikespolitik har skiftat i könsmärkning. Från att till en början varit ett kvinnligt ämne (då med fokus på sensationella utrikesnotiser) till att några decennier senare, när det fick högre status, bli manligt kodat. Även om det varierat är ett generellt mönster att "manliga" ämnen har varit mer prestigefyllda och inneburit högre status.¹³ Man kan alltså dra slutsatsen att när ett ämne får högre status blir det ofta manligt kodat.

Utifrån Löfgren Nilssons teorier om köns- och statusmärkning vill vi titta på vilka ämnen män och kvinnor fått stipendier för. På så vis hoppas vi upptäcka om det finns ämnen som är nära kopplat till ett visst kön och i så fall om ett manligt ämne tilldelas större summor än ett kvinnligt. Det skulle i så fall gå att dra slutsatser om ämnets status och prestige.

3.1 Hur vi tillämpar könsmärkningsteorin

Vi har kategoriserat manliga och kvinnliga ämnen utifrån könsmärkningsteorin och vårt eget resultat. I de fall där vi sett att ett kön fått stipendier för visst ett ämne i högre utsträckning än det andra könet har vi klassat det som ett könat ämne. För att ett ämne skulle klassas som könat krävdes en majoritet på 60 % till ett av könen eller att de var könade enligt könsmärkningsteorin. När det varit väldigt få som fått stipendier för ett visst ämne har vi utgått från Löfgren Nilssons teori. Exempelvis har vi klassat ämnet "krig" som ett manligt, i vår undersökning var egentligen antalet stipendiater för få men då "krig" är ett manligt ämne i Löfgren Nilssons teori har vi kategoriserat det som ett sådant.¹⁴

¹⁰ Löfgren Nilsson, 2004:44

¹¹ Löfgren Nilsson, 2004:44

¹² Löfgren Nilsson, 2004:45

¹³ Löfgren Nilsson, 2004:46

¹⁴ Löfgren Nilsson, 2004:43

4. Bakgrund och tidigare forskning

4.1 Stipendier inom journalistiken

I vår studie tittar vi på stipendier som delats ut av Journalistförbundet, *SJF* och Publicistklubben, *PK*. SJF grundades 1901 och är ett yrkes- och fackförbund för journalister som jobbar inom svensk media. Förbundet grundades 1901.¹⁵ De delar varje år ut stipendier som baseras på inkomster från kopieringsersättningar/upphovsrättsersättningar från Bonus Copyright Access och CopySwede.¹⁶ Vi vet inte vilket år de startade sin stipendieverksamhet, men vi vet att de har tillåtit kvinnor att söka stipendier sedan 1912.¹⁷ PK beskriver sig själva som en ideell förening som vill “slå vakt om tryck- och yttrandefriheten och att främja debatt”.¹⁸ De var vid grundandet 1874 en klubb för män men 1885 blir Sofia Gumaelius den första kvinnliga medlemmen.¹⁹ 1901 startade PK sin stipendieverksamhet. Fonden består av pengar som testamentats av Lars Johan Hierta (1801-1827). Vi har inte hittat någon uppgift om kvinnor tillåtit söka redan från start eller om den möjligheten kom senare.

Det är svårt att slå sig fram på en pressad journalistmarknad och fler väljer mer eller mindre av tvång att jobba som frilansar. I medieutredningens delbetänkande menar utredarna att kvaliteten är hotad av den mer ansträngda ekonomin i mediebranchen. Man diskuterar om det finns en möjlighet att utforma presstödet så det innehåller ett kvalitetskriterie för att på sätt stötta granskningar och kvalitetsjournalistik. Man jämför med att många kulturstöd utgår från att sakkunniga bedömer kvaliteten på ansökningarna.²⁰ Det är ett viktigt kriterium för Konstnärsnämnden då de bedömer stipendiumansökningar.²¹ I *Arbete, arbetsorganisation och arbetsmarknad för kultur- och medieverksamma* skriver Johan M Sanne att ett stipendie för en konstnärer ses som en kvalitetsstämpel, vilket kan leda till förbättrade chanser att få

¹⁵ Lundström, Rydén, Sandlund 2001:45

¹⁶ <https://www.sjf.se/journalistforbundets-stipendier> hämtad 2015-12-05

¹⁷ <http://journalisten.se/nyheter/kvinnomajoritet-i-journalistforbundet>, hämtad 2015-11-24

¹⁸ <http://www.publicistklubben.se/om-pk/> hämtad 2015-12-05

¹⁹ Djerf-Pierre, 2003:34; <http://www.ur.se/Produkter/166232-Entreprenorerna-Sofia-Gumaelius>, hämtad 2015-11-24

²⁰ Novak, 2015:324

²¹ Sanne 2001

utställningsmöjligheter och i förlängningen en möjlighet att sälja sin konst.²² Christer Nylander, folkpartist menar i en debattartikel i Svenska dagbladet 2013 att mediepolitiken bör förnyas i och med de nya utmaningarna med sjunkande tidningsupplagor och en mer differentierad mediekonsumtion. Även Nylander ser ett hot mot grävande, granskande journalistik och de längre reportagen. Han föreslår en fristående fond eller stiftelse som kan dela ut stipendier för att främja den hotade kvaliteten.²³

I USA har man länge finansierat journalistik genom stipendiefonder. En av de största oberoende fonderna är *the Knight Foundation*.²⁴ Den grundades 1950 och förvaltar det arv som tidningsfamiljen Knight donerade. Framför allt har fonden stöttat journalistutbildningar i USA, gjort det möjligt för journalister mitt i karriären att vidga sina kompetenser och betalat studieavgifter och uppehälle för studenter vid några av landets främsta universitet. Hundratusentals journalister har fått ekonomisk stöttning genom fonden.²⁵ Traditionellt sett har fonden premierat starka, legitimerade aktörer. Men de senaste fem åren har the Knight foundation och andra stipendiefonder i USA valt en annan väg.²⁶ Medieforskaren Seth C Lewis har granskat the Knight foundations arbete de senaste åren och beskriver en typ av stipendier, en sorts "prize philanthropy" där den vinnande stipendiaten får ett stort pris mot att lösa en svår fråga eller problem. Den här typen av stipendier blir allt vanligare i USA.²⁷

Lewis ställer upp tre kriterier som karaktäriserar prize philanthropy:

1. Organisationen erbjuder en stor vinst för att lösa ett svårt problem för att generera stort medieintresse
2. organisationerna öppnar upp sökprocessen och gör den digital för att ge vem som helst chansen att söka. Detta för att få en större mångfald bland de sökande och deras idéer

²² Sanne, 2001:35

²³ <http://www.svd.se/nu-maste-mediepolitiken-fornyas> hämtad 2015-11-27

²⁴ Lewis, 2011:1624

²⁵ Lewis, 2011:1626

²⁶ Lewis, 2011:1624

²⁷ IBID

3. i vissa fall bjuder man in publiken eller experter utanför organisationen för att bedöma ansökningarna och hitta vinnarna.²⁸

Sedan 2006 anordnar the Knight Foundation tävlingen *the Knight News Challenge*, med fokus på innovation och digital media. Man har designat tävlingen så att både organisationer och enskilda kan ansöka och det finns inget krav på att de sökande är journalister.²⁹ Under de första tre åren sökte 8000. 51 initiativ fick ja från stiftelsen, Summorna som delades ut sträckte sig mellan 10 000 till fem miljoner dollar.³⁰

Det finns en intressant del i medieutredningens delbetänkande där utredarna lyfter fram möjligheten att presstödet skulle kunna delas ut till enskilda medborgare, medieborgare och föreningar. Med medieborgare avses en person som “använder medier för att själva producera innehåll samt sprider detta innehåll till andra”. Nu är presstödet kopplat till enskilda företag. En ny modell skulle kunna främja innovation och nya initiativ menar utredarna men man lämnar frågan öppen till den färdiga utredningen.³¹ Presstödet kan i framtiden komma att gå till personer och grupper som inte är knutna till medieföretag och därmed kanske inte är lika präglade av professionalism. Det skulle i så fall vara samma väg som the Knight News Challenge valt att gå för att nå innovationsrika tävlingsbidrag.

Svenska journalistförbundet instiftade 2014 ett innovationsstipendie för ny journalistik där förbundet samarbetar med Google. Stipendiaten tilldelas ett startkapital på 10 000 euro. 2014 utsågs den första stipendiaten av ett 40-tal sökande. Vinnaren blev Martin Johnson som utvecklat en GPS-styrd app där användaren kan lyssna till berättelser på de platser hen besöker.³² Precis som i the Knight News Challenge består den fristående juryn av personer utanför SJF och Google. Däremot måste man vara medlem i journalistförbundet, något som kräver att man antingen har blivit publicerad eller studerar journalistik.³³ Google har utöver samarbetet med SJF skapat en innovationsfond, *Digital News Initiative* som ska stödja

²⁸ Lewis, 2011:1624

²⁹ IBID

³⁰ Lewis, 2011:1627

³¹ Novak, 2015:323

³² <https://www.sjf.se/nyheter/201411/martin-johnson-far-journalistforbundets-och-googles-innovationsstipendium> hämtad 2015-11-25

³³ <https://www.sjf.se/stipendier/innovationsstipendium-for-ny-journalistik> hämtad 2015-11-25

européisk kvalitetsjournalistik genom att investera i produktutveckling, utbildning och innovation över tre år.³⁴

4.1.2 Genus och stipendier

Det finns ingen tidigare statistik över könsfördelningen bland svenska journaliststipendier. Inte heller finner vi någon forskning kring genus och stipendier. Däremot har det forskats kring genus och svenska konstnärstipendier. Vi anser det vara en relevant jämförelse eftersom konstnärer precis som journalister har ett skapande yrke och har en lång tradition av att finansiera sitt arbete genom stipendier. Camilla Nyberg har undersökt hur fördelningen av bidrag och stipendier från Konstnärsnämnden. I sin rapport *“Om konstnärer, kön och konstnärliga uttryck - rapport om skillnader i kvinnliga och manliga konstnärers villkor”* redogör hon för hur stipendier och bidrag fördelas, utifrån kön. Hon har kommit fram till att det finns ett mönster där de stipendier som gäller för en längre tidsperiod och ett högre belopp oftare tilldelas män. Kvinnor tilldelas i större utsträckning projektbidrag. De är färre i antal och består av lägre belopp. Män får också oftare internationellt inriktade bidrag. När det kommer till bidrag till musiker/sångare fördelas 72% till män och 28% till kvinnor.³⁵ Det hade varit intressant att se om den här tendensen finns hos Publicistklubben och Svenska journalistförbundet.

En annan relevant jämförelse när det gäller genus och journalistik i en svensk kontext är Stora Journalistpriset, som delas ut av Bonnier AB sedan 1966.³⁶ I C-uppsatsen *“Vem tar priset? - En studie om hur genusstrukturer tar sig uttryck när svensk journalistik blir prisbelönad”* från 2015 har Evelina Hertz kommit fram till att män får pris i större utsträckning än kvinnor, men även att de kvinnliga pristagarna oftare skriver om sociala frågor och de manliga pristagarna oftare skriver om politik, kriminalitet och konflikter. Alltså ämnen som traditionellt ansetts “kvinnliga” och “manliga”. Evelina Hertz kommer fram till att det skett en förändring över tid och att kategorin sociala frågor sedan 2012 har ökat markant bland de som får pris, något som hon menar går emot tidigare forskning.³⁷

³⁴ Novak, 2015:311

³⁵ Nyberg, 1999:20,32

³⁶ <http://www.storajournalistpriset.se/om-priset/> hämtad 2015-11-25

³⁷ Hertz, 2015:36

4.2 Kvinnor i journalistiken

Journalistyrket som en profession med egna ideal och normer har däremot en ung historia. I Sverige skedde yrkets professionalisering runt 1960-och 1970-talet.³⁸ Då var utbildningsnivån låg bland yrkesutövarna och kompetenskraven var mycket skiftande på olika arbetsplatser.³⁹ Utvecklingen mot en mer enad och professionell journalistkår hade sin utgångspunkt i en bransch dominerad av män.⁴⁰ Kvinnorna var få men de blev fler och fler. Istället för en konkurrens om jobben såg man det som att kvinnor kompletterade den manliga journalistiken. Trots den här uppfattningen bidrog professionaliseringen till en början till ett bakslag för kvinnorna. I TV fungerade kvinnorna både som hallåor och nyhetsuppläsare men 1960 fick många av dem sluta. Nu rekryterades i stället vad ledningen kallade “professionella journalister”.⁴¹

Under 70-talet kom en kritik mot att den kvinnliga journalistiken fick ett mindre utrymme än den manliga. Kritiken ledde till att man inom radio och press anställde kvinnliga specialistreportar för de sociala frågorna. Eftersom många kvinnor ansåg att de sociala frågorna var underrepresenterade i radio, TV och tidningar var en lösning på problemet att själva rapportera om dessa ämnen. Kvinnorna blev allt fler i journalistkåren, samtidigt som yrkesgruppen i helhet växte. Därför ökade inte andelen kvinnor.⁴²

4.3 Arbetsmarknaden

4.3.1 Arbetsmarknaden i Sverige

Eftersom arbetsmarknaden för journalister i Sverige och världen är i förändring är det intressant att se hur den utvecklats i förhållande till stipendieutdelningen. Kan stipendier bli mer avgörande på en osäker och kommersialiserad marknad?

³⁸ Djerf-Pierre, Wiik, 2012:176

³⁹ Djerf-Pierre, Wiik, 2012:179-180

⁴⁰ Djerf-Pierre, Wiik, 2012:176

⁴¹ Djerf-Pierre, 2003:37

⁴² Djerf-Pierre, 2003:34,36-37,39

Villkoren på arbetsmarknaden för journalister har förändrats mycket sedan 1990-talet.⁴³ Nyhetsorganisationen har blivit allt mer slimmad med effektivare arbetsmetoder och färre anställda. Materialet produceras och publiceras på flera olika plattformar. För de digitala plattformarna som i de flesta fall är gratis har reklamintäkter blivit den enda inkomstkällan. Därför blir det allt viktigare med nyheter som drar till sig en stor publik och klick till sajter och nyhetsappar.⁴⁴

De förändrade villkoren för journalister går att koppla till en förändrad mediekonsumtion. Sedan slutet av 80-talet har de tryckta dagstidningarna tappat både prenumeranter och i upplagor, och de får allt svårare att finansiera sin verksamhet.⁴⁵ Enligt Nordicoms mediebarometer minskade andelen svenskar som prenumererar på en tryckt dagstidning från 70 procent 2007 till 57 procent 2013.⁴⁶ En särskild nedgång i upplagor märks hos kvällspressen, som sedan mitten av 1990-talet minskat stadigt. En stark bidragande faktor är troligtvis gratistidningarnas och internets framväxt. Den orsak som oftast får prenumeranter tveksamma till en prenumeration är nämligen priset.⁴⁷ Samtidigt som prenumerationsintäkterna minskar blir det allt svårare för tidningarna att finansiera sin verksamhet med hjälp av annonser. 1980 gick 77% av de samlade annonsintäkterna i Sverige till dagstidningarna. 2005 var summan ca 50%, för att 2015 ha minskat till bara 20%.⁴⁸

Samtidigt har mediebolagen förändrats och gått från att ha starka publicistiska mål, till att mer drivas som företag i traditionell mening. Allt fler medier ägs av samma bolag och inom samma bolag finns många olika typer av medier.⁴⁹ Ägarkoncentration är ett fenomen som finns i hela världen menar medieforskaren Robert W. McChesney.⁵⁰

Villkoren på den journalistiska arbetsmarknaden ser olika ut för kvinnor och män. 2011 tillfrågades 6200 journalister i Danmark, Norge, Finland och Sverige om deras

⁴³ Djerf-Pierre, Wiik, 2012:194

⁴⁴ Ots, 2012:118-119

⁴⁵ Werne, 2015:21

⁴⁶ Myndigheten för Radio och TV, 2014:28

⁴⁷ Hadenius, Weibull, Wadbring, 2011:147

⁴⁸ Werne, 2015:21

⁴⁹ Nord, Strömbäck, 2012: 26-27

⁵⁰ McChesney, 2004:224

anställningsform.⁵¹ Det finns en tydlig skillnad i vilken typ av anställningar som män och kvinnor har. Dels arbetar tillsvidareanställda kvinnor mer deltid i förhållande till männen, dels har fler kvinnor än män tidsbegränsade anställningar.

Anställningsformer i nyhetsorganisationer i Norden, fördelat på kön:

	Män %	Kvinnor %
Heltid, regelbundet	58,8	41,2
Deltid, regelbundet	28,7	71,3
Heltid, tidsbegränsad	35,1	64,9
Deltid, tidsbegränsad	33,3	66,7
Frilans	57,5	42,5
Annan	51,9	48,1

Källa: Global Report on the Status of Women in the News Media (2011)

Den 5 mars 2015 beslutade regeringen att tillsätta en medieutredning. Kulturminister Alice Bah Kuhnke utsåg Anette Novak till särskild utredare.⁵² I november kom *Delbetänkande av Medieutredningen: Medieborgarna & medierna. En digital värld av rättigheter, skyldigheter – möjligheter och ansvar*. I avslutningen spår utredarna att “fast anställda kan inta en redaktörsroll medan innehållet levereras av en växande grupp frilansjournalister”.⁵³

Som vi nämnde i inledningen är i dag knappt en tredjedel av Svenska journalistförbundets yrkesverksamma medlemmar antingen löst anställda eller frilansar.⁵⁴ Under 1990-talet och början av 2000-talet skedde en stor förändring i arbetsmarknaden för journalisten. 1994 var andelen 11 procent, 2005 var den 13 procent och 2011 hade den siffran uppgått till 15 procent. Man kan alltså se en långsiktig trend med fler frilansar, samtidigt som de fasta

⁵¹ Byerly, 2011:309,313

⁵² Novak, 2015:3

⁵³ Novak, 2015:339

⁵⁴ Werne, 2015:7

anställningarna minskar.⁵⁵ Enligt undersökningen *Journalist 2000* var det år 2000 fler män än kvinnor som var frilansare.⁵⁶

En studie från Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs Universitet (JMG) visar på samma tendens. Av de som gått journalistutbildningen de senaste 10 åren har 26 procent av dem som fått ett journalistjobb fast anställning två år efter examen. Efter fem år har 56 procent av de med journalistjobb fast jobb, 8 procent är projektanställda och 18 procent är frilansare. Totalt har 44 procent av de med journalistjobb någon form av otrygg anställning fem år efter examen.⁵⁷

Hur kommer arbetsmarknaden att förändras?

Världen tränger på. Via internet kan publiken i Sverige få nyheter från internationella medier och följa journalister och tidningar runt om i världen på Facebook och Twitter. För annonsörerna blir det därför viktigare att marknadsföra sig på sociala medier. För svenska medier har detta lett till en ökad konkurrens. Medierna anpassar sig till marknadslogiken och andra kommersiella aktörer. Det kommersiella nyhetsvärderingskriteriet att ge publiken vad de vill ha blir viktigare. Delat material blir ett kvitto på succé. Att medierna fokuserar och förhåller sig till marknadskrafterna är något som kännetecknar det liberala mediasystemet.⁵⁸ Enligt den amerikanska medieforskaren Robert McChesney I det liberala mediasystemet ses marknaden som det naturliga valet för att organisera samhället.⁵⁹ Jesper Strömbäck, professor i medie- och kommunikationsvetenskap, ser en möjlig utveckling där Sveriges medielandskap kan komma att allt mer likna det amerikanska, med en mer liberal och kommersialiserad medielogik. Han menar att en alltför kommersialiserad journalistik riskerar att tränga undan granskande och informativ journalistik till förmån för mer underhållande och berörande journalistik.⁶⁰

⁵⁵ Werne, 2015:8

⁵⁶ Djerf-Pierre, 2003:41

⁵⁷ Werne, 2015:7

⁵⁸ Nord, 2012:77-78

⁵⁹ McChesney, 2004:18

⁶⁰ Strömbäck 2011

För att förklara hur arbetsmarknaden och journalistikens finansiering i Sverige kan komma att förändras är det relevant att titta på mediemarknaden i två länder inom det liberala mediasystemet, nämligen USA och Storbritannien.⁶¹

4.3.2 Arbetsmarknaden i Storbritannien och USA

Storbritannien

1990 lanserade den konservativa regeringen i Storbritannien *the Broadcasting act* som avreglerade den privata TV-marknaden.⁶² Public service bolagen BBC och ITV förlorade mycket av sitt parlamentariska stöd och tappade annonsörer till de nya aktörerna.⁶³

Under en tioårsperiod sa BBC upp 33 procent av de anställda, för att under samma period öka andelen frilansar från 39 procent till 60 procent. Gamla kollegor började konkurrera om jobben och fick själva se till att säkra sina positioner. Efter de politiska förändringarna har frilansarnas arvoden totalt sett sjunkit i den brittiska tv-industrin. Företagen använder i allt större utsträckning sig av individuella anställningsavtal och fackförbundens makt har minskats genom att de inte längre kan påverka arbetstagarnas villkor genom de standardiserade avtalen.⁶⁴ Precis som frilansarnas arvoden har de anställdas löner sjunkit.⁶⁵ Många anställda vittnar om långa arbetsdagar med övertid för att de ska klara arbetsuppgifterna.⁶⁶ Detta har lett till att kvinnor med barn och äldre medarbetare lämnat TV-branschen. Samtidigt som företagen anlitar frilansar vill många nyutbildade studenter in på arbetsmarknaden. De kan tänka sig att arbeta gratis i hopp om att öka sina chanser till ett jobb, något som företagen drar nytta av.⁶⁷ Detta innebär alltså att en del journalister i början av sin karriär betalar för att nå arbetslivserfarenhet för att i förlängningen få en anställning.⁶⁸

⁶¹ Nord, 2012:77

⁶² Ursell, 2000:807

⁶³ IBID

⁶⁴ Ursell, 2000:805

⁶⁵ Ursell, 2000:807

⁶⁶ Ursell, 2000:814

⁶⁷ Ursell, 2000:806,811,815

⁶⁸ Ursell, 2000:815

USA

Tillvaron för amerikanska mediebolag förändrades på 1990-talet. Tidigare hade ägargrupperna sett mediebolagen som en sorts flaggskepp men krävde nu att mediehusen skulle anpassa sig efter utgifterna och sluta läcka pengar. Antalet anställda journalister sjönk snabbt och andelen undersökande journalistik blev allt mindre.⁶⁹ En del av förklaringen är ekonomiskt betingad menar Robert W. McChesney. Undersökande journalistik kostar pengar och kräver en kunnig journalist. För en medieorganisation är det både billigare och enklare att fylla sin produkt av enkla nyheter och refererade pressmeddelanden från politiker, tjänstemän och företag. Men en annan förklaring är att den undersökande journalistiken innebär risken att stöta sig med annonsörer och statliga institutioner.⁷⁰

Allt fler människor i USA arbetar som frilans. 2014 räknade man att 53 miljoner amerikaner, 34% av den totala arbetsstyrkan arbetade som frilansar, enligt Freelancers union.

Organisationen definierade frilansar som "*individuals who have engaged in supplemental, temporary, or project- or contract-based work in the past 12 months*". 10 år tidigare räknades antalet frilansar till 42 miljoner människor.⁷¹ Dessa personer omfattas inte av den nuvarande arbetslagstiftningen. År 2009 uppgav 42% av frilansarna i staten New York att de hade problem med att få betalt för sitt arbete.⁷² Organisationen *MediaShift* analyserar mediemarknaden och teknologin kring den i USA. På deras webbplats skriver Josh Stearns att 30% av de journalistiska arbetstillfällena försvunnit sedan år 2000 men att det är svårt att hitta en siffra för andelen frilansar i branchen, då och nu.⁷³ Eftersom andelen frilansar totalt ökat i USA kan man ana att andelen frilansar i journalistkåren också blivit större.

4.4 Summering av bakgrund och tidigare forskning

Mot bakgrund av den tidigare forskningen om stipendier, genus inom journalistiken och arbetsmarknaden för journalister ser vi att det finns en tendens att män premieras och att manliga ämnen får större utrymme på en ansträngd mediemarknad. Samtidigt ser vi en

⁶⁹ McChesney, 2004:79,81

⁷⁰ McChesney, 2004:81

⁷¹ Freelancers Union, 2014:3

⁷² Rodgers, 2010:1

⁷³ <http://mediashift.org/2013/06/freelancing-the-future-of-journalism/> hämtad 2015-12-03

uppvärdering av sociala frågor bland vinnarna av Stora journalistpriset. Sociala frågor är klassat som kvinnligt enligt könsmärkningsteorin. Därför tycker vi att det är relevant att undersöka hur fördelningen ser ut bland journaliststipendiater, för att se antalet stipendiater som undersöker sociala frågor över tid.

Den rådande situationen där fler är löst anställda eller frilansar skulle kunna föranleda att fler söker stipendier för att kunna utveckla sina kompetenser och finansiera idéer och projekt. Som vi skrivit i bakgrundskapitlet har redaktionerna svårare att finansiera sin verksamhet, och vi tror att kommersialiseringen bidrar till att journalister inte får samma utrymme från sina arbetsgivare att ägna sig åt mer granskande och informativ journalistik. Därför kan stipendier bli ett viktigt sätt att bekosta idéer utanför marknadens ramar.

5. Metod och urval

Undersökningen har delats upp i två delstudier. Först genomfördes en kartläggning av stipendierna. Därefter gjordes en intervjuundersökning. Båda delarna genomfördes med en kvantitativ metod.

5.1 Kartlägningsstudien

5.1.1 Urval

Kartläggningen har gjorts som en kvantitativ innehållsanalys där vi gått igenom samtliga stipendielistorna från Svenska journalistförbundet, *SJF* och Publicistklubben, *PK* mellan åren 1999-2013.⁷⁴ Vi valde tidsperioden eftersom den svenska mediamarknaden förändrats kraftigt sedan mitten på 1990-talet.⁷⁵

SJF presenterar de tilldelade stipendierna genom sin tidning Journalistens hemsida <http://journalisten.se> för åren 2001-2007 och 2009 samt på sin egen hemsida <http://sjf.se>, för åren 2011-2013. PK presenterar vilka som tilldelats stipendier från dem på sin hemsida <http://www.publicistklubben.se/> och har material där för 1999-2012, för 2013 har vi använt artiklar vi funnit på <http://journalisten.se>. Antalet analysenheter blev 2112 stycken. Stipendiestadgarna kräver i de flesta fall att stipendierna går till publicerade journalister. Att vi har valt renodlade journaliststipendier är för att undvika att andra påverkande faktorer spelat in i urvalsprocessen.⁷⁶ Det skulle bli svårt att säga något om genus i journalistiken om anledningen till att en manlig eller kvinnlig journalist inte fick stipendiet var för att man ett visst år till exempel valde att premiera en annan yrkesgrupp. Det finns även andra fonder som delar ut stipendier till journalister men eftersom SJF och Publicistklubben både delar ut flera olika typer av stipendier och har flest stipendier är de mer intressanta att undersöka. Tidsaspekten för denna uppsats är även en anledning till att avgränsa oss till två

⁷⁴ Peter Esaiasson, et al, 2012:197

⁷⁵ Djerf-Pierre, Wiik, 2012:194, Ots, 2012:118-119

⁷⁶ Peter Esaiasson, et al, 2012:68,71

organisationer. Vi anser det mest relevant att då välja två organisationer som är starka aktörer inom svensk journalistik.

5.1.2 Variabler

Varje person kategoriserades efter vilket stipendium de fått, vilken organisation som delade ut det, kön, året de tilldelades stipendiet, vilken summa de fick, om det gällde ett in-eller utrikesämne, om stipendiaten skulle genomföra projektet utomlands eller inte och vilken typ av krav stipendiet hade.⁷⁷ Vi utvecklade kategorierna genom att koda år 1999 för att testa våra kategorier. Vi insåg snabbt att vi hade vissa problem. Det här arbetet ledde till att vi definierade våra kategorier tydligare. För att se tolkningsreglerna för hur vi kodat materialet, se bilagor.⁷⁸ Hade stipendiet någon typ av krav markerades detta, samt vilken typ av krav det var. Exempel på krav som vi fann: stipendiaten måste vara under en viss ålder, ett visst kön eller genomföra projektet på en viss plats. Ibland uppstod problem under kodningen. Då gick vi tillsammans igenom materialet på nytt, detta för att säkra att vi båda var överens kring vad varje variabel stod för. Ibland gick det inte att koda efter våra kategorier trots våra diskussioner, men det var en ganska liten andel, cirka 50 analysenheter. För vår undersökning har variablerna ämne, summa, kön, anställningsform och utlandsvistelse varit viktigast. Det har även varit dessa variabler som var enklast att kategorisera materialet efter.

Ett problem i undersökningen var att SJF och PK inte kunde eller ville hjälpa oss med statistik över hur många som söker stipendier och könsfördelningen bland dessa. Detta hade varit intressant för att se om någon grupp är mer sökbenägen än en annan. Som vi sett i tidigare forskning så är män mer sökbenägna än kvinnor när det gäller forskningsstipendier, vilket i sin tur leder till att män som grupp tilldelas stipendier oftare än kvinnor som grupp.⁷⁹ Vi funderar givetvis på varför organisationerna inte har varit intresserade av att hjälpa oss. När det gäller PK kan förklaringen vara att det handlar om ideellt engagemang från medlemmar. SJF som är ett fackförbund borde ha kapacitet att hjälpa oss. Själva menar de att

⁷⁷ Peter Esaiasson, et al, 2012:50

⁷⁸ Peter Esaiasson, et al, 2012:198,201

⁷⁹ <http://www.ur.se/Produkter/190847-UR-Samtiden-Kvinnliga-forskare-i-rampljuset-Ar-kvinnor-samre-pa-att-soka-stipendier>
hämtad 2015-11-26

de inte för någon statistik över detta, vilket vi tycker är synd. Det borde intressera deras medlemmar vilken typ av journalistik som förbundet stöttar.

5.1.3 Metodutvärdering

Bortfallsanalys

Det är svårt för oss att jämföra vår population med någon annan undersökning eftersom vi inte hittat någon svensk forskning på detta område.⁸⁰ Det saknas helt data från SJF när det gäller åren 1999, 2000, 2008 och 2010 eftersom den inte blivit publicerad i vare sig journalisten.se eller sjf.se. Vi tror inte att bortfallet gör urvalet skevt eftersom det är jämnt fördelat på så sätt att all data fattas, inte bara delar av den.⁸¹ Därmed blir inte en viss typ av stipendier överrepresenterade för SJF. Däremot är skillnaden mellan vilken typ av stipendier som organisationerna delar ut stor. SJF har exempelvis stor andel kompetensutvecklingsstipendier, 73% mot 23% för PK. SJF har också fokus på rekreation och av de utdelade stipendierna gick 17 % till någon form av rekreation. För PK gick endast ett enda stipendium av 813 utdelade till sådana ändamål, 0,1%. En sak vi upptäckte under arbetets gång är att SJF:s stipendiatlistor skiljer sig en hel del från år till år.

Vi vet inte om detta beror på att deras stipendiatlistor inte publicerats fullständigt eller om det är så att de faktiskt delat ut olika typer av stipendier olika år. När vi talat med SJF på telefon har de sagt att de enbart publicerar sina stipendier i förbundets tidning *Journalisten*. Samtidigt har vi själva sett att de publicerar stipendiaterna från och med maj 2010 på sin egen hemsida. Eftersom de i samtal med oss inte velat ge oss information om deras arbete med utdelning av stipendier vet vi inte om vi har ofullständig data för SJF.

5.2 Intervjuundersökningen

5.2.1 Urval

Genom kartläggningen fick vi fram trender och mönster som genomsyrar vilka som får stipendier. Vi ville också se vilken effekt ett stipendium kan få för enskilda journalisters möjligheter att förverkliga en idé eller utveckla sina kompetenser. För att få svar på vår tredje

⁸⁰ Peter Esaiasson, et al, 2012:187

⁸¹ Peter Esaiasson, et al, 2012:185

frågeställning, *Hur stor betydelse har stipendier för att finansiera projekt och idéer inom journalistiken?* valde vi att göra en intervjuundersökning.

Vi valde därför att göra telefonintervjuer med 8 personer. I Metodpraktikan föreslår författarna att man ska intervjua 8 personer av varje grupp man är intresserad av. Vi ser vår urvalsgrupp som en enda: journalister som sökt och fått stipendier, vilket ledde till att vi intervjuade 4 kvinnor och 4 män, där det inom könen var två frilansar och två anställda då de fick stipendiet. Vi har valt personer från sex olika år mellan 2000-2013.⁸² För att få ytterligare variation i urvalsgruppen valde vi att välja två manliga och två kvinnliga stipendiater som kodats med ämne "social fråga" och två manliga och två kvinnliga stipendiater som kodats med ämnet "politik och demokrati". Som vi skrivit tidigare har det traditionellt sett funnits en könad uppdelning av ämnen inom journalistiken. Politik är ett manligt dominerat fält och sociala frågor kvinnligt dominerat.⁸³ Vår intention med intervjuerna är att illustrera vad ett beviljat stipendium får för betydelse för enskilda journalister snarare än att generalisera detta resultat till fler områden än vår egen studie.

Intervjuade:

1. David Dahmén, frilans, 2001, stipendium från Publicistklubben, social fråga
2. Erica Hedin, anställd, 2013, stipendium från Svenska journalistförbundet, social fråga
3. Mats Lerneby, frilans, 2009, stipendium från Publicistklubben, politiskt ämne
4. Lennart Lundberg, anställd, 2013, stipendium från Svenska journalistförbundet, politiskt ämne
5. Waldermar Mellqvist, anställd, 2000, stipendium från Publicistklubben, social fråga
6. Ingela Rutberg, anställd, 2010, stipendium från Publicistklubben, politiskt ämne
7. Agneta Slonawski, frilans, 2008, stipendium från Publicistklubben, politiskt ämne
8. Ann-Sofie Öst-Söderlund, frilans, 2013, stipendium från Svenska journalistförbundet, social fråga

⁸² Peter Esaiasson, et al, 2012:258-259

⁸³ Peter Esaiasson, et al, 2012:260

Provintervju:

Nils Resare: frilans vid båda söktillfällena, har fått stipendium från Publicistklubben vid två tillfällen, 2002 och 2011. Första gången för ett reportage i Sverige, andra gången för ett reportage om ett svenskt företag i Kongo.

5.2.2 Variabler och frågor

Frågorna vi valde för intervjuundersökningen utgick från kartläggningens resultat samt en provintervju med en manlig frilans. Vi valde att formulera frågorna så de är öppna och raka, för att den intervjuade ska formulera sig fritt. Detta gäller inte fråga 4, den följs istället upp med en öppen fråga.

Frågorna vi ställde var följande:

1. Vilken var anledningen till att du sökte stipendiet?
2. Vad handlade ditt projekt om?
3. Vad hoppades du uppnå?
4. Har du tidigare rapporterat om detta ämne? / Har du tidigare studerat (kompetensutveckling) det här ämnet? → Hur kommer det sig? Följ upp detta oavsett ja/nej-svar.
5. Vad innebar det för dig att du fick stipendiet?
6. Hur har det påverkat din karriär? (kvalitetsaspekten)
7. → Hade projektet kunnat genomföras utan stipendiet?
8. Har du sökt stipendier innan och efter att du fick detta stipendium? → Om ja? Vilka?

Det var främst två saker vi ville få fram genom intervjuerna. Dels ville vi undersöka tankarna den stipendiumsökande journalisterna har om valet av ämne. För att få svar på detta ställde vi fråga 4.

Med fråga 6 ville vi få fram om den tillfrågade upplevde en positiv förändring för karriären efter att de fått stipendier. Johan Sanne beskriver att konstnärsstipendier kan innebära ett tecken på kvalitet. Denna kvalitetsstämpel leder ofta till fler utställningar för konstnären och

därmed ökad chans till försäljning.⁸⁴ Vi ville se om detta förhållande även gäller för journalister som får stipendier.

Utifrån vår kartläggning fann vi namnen på personerna. Vi valde sedan att leta upp epostadressen genom att googla namnet. Arbetade personen på samma arbetsplats som då hen fick stipendiet kunde vi enkelt hitta epostadressen under personens byline. Frilansarna hittade vi genom deras egna hemsidor. Fungerade inte dessa metoder sökte vi upp dem via Facebook och Twitter. Därefter sände vi ett mejl med en förfrågan om en telefonintervju.⁸⁵ Intervjuerna tog mellan 10-20 minuter. Vi valde sedan att citera personerna som de pratade för att göra de mer levande, i stället för att ändra till formellt skriftspråk. Eftersom det ändå handlar om upplevelser så tyckte vi att ord som ”sketakul” och andra talspråkiga uttryck gav mer känsla av stipendiets innebörd för personen.

5.2.3 Metodutvärdering

Ibland tolkade intervjupersonerna frågorna olika. Ett exempel är fråga 1, *Vilken var anledningen till att du sökte stipendiet?* där vissa tolkade det som en fråga om vad de ville göra med pengarna och varför medan andra tolkade det som en fråga om varför de behövde söka stipendiet. Då kunde de till exempel svara att de behövde finansiering av ett projekt eller att arbetsgivaren inte kunde betala för en resa. Vi var med frågan intresserade av hur de såg på finansiering och förutsättningar för journalistiken hen vill göra. Här borde vi tydliggjort frågorna så att vi verkligen fick svar på detta, antingen genom att ge möjlighet till båda typerna av svar genom att skapa två frågor eller gjort om frågan så den fått en mer distinkt formulering som inte gått att tolka på två sätt. När vi märkte att människor inte svarade på samma sätt lät vi ändå personerna svara fritt enligt sin tolkning av frågan, för att inte påverka resultatet.

Vid en intervju finns en mängd yttre faktorer som kan påverka interaktionen mellan intervjuperson och intervjuare som till exempel kön, ålder och etnicitet.⁸⁶ Eftersom våra yttre attribut som intervjupersonerna kan läsa av över telefon är lika tror vi inte att svaren

⁸⁴ Sanne, 2001:35

⁸⁵ Peter Esaiasson, et al, 2012:267-268

⁸⁶ Peter Esaiasson, et al, 2012:235

påverkats av vem av oss som intervjuade. Vi är båda kvinnor, och båda är också studenter - vilket kan tolkas som att vi är relativt unga. Vi har båda även svenska för- och efternamn, utöver Hangasmaa. Det enda som kan märkas i en telefonintervju som skiljer oss åt är våra olika dialekter som skulle kunna ge olika intryck. Hur resultatet skulle blivit om våra egenskaper varit de motsatta vet vi förstås inte, men enligt författarna till Metodpraktikan är intervju effekterna i detta avseende ändå ett litet problem i relation till hur mycket metoden ger i form av fördjupande svar.⁸⁷

En tanke som slagit oss efter att vi genomfört intervjuerna och sett svaren på våra frågor är om vi borde ha frågat om personerna tror att deras kön påverkat dem själva i sina ämnesval eller juryn i bedömningsprocessen. Som vi ser det är skillnaden mellan könen en strukturell fråga. Den här intervjuundersökningens mål var initialt att fråga enskilda individer om deras upplevelser och vi tänkte då att det var svårt att få svar på hur kön påverkar. Vi har i frågorna mer fokuserat på arbetssituationen än genus. I efterhand inser vi att vi borde ha frågat personerna mer om kön och könsmärkning av ämnen.

5.3 Validitet

Vi anser att reliabiliteten i vår kartläggning är god. I datainsamlingen var vi mycket noggranna och tror av denna anledning att vi saknar särskilt många slumpmässiga fel.⁸⁸ Vi tror felen uteblev eftersom vi båda varit med när vi gått igenom materialet och dessutom omkodat hela materialet vid två tillfällen och då gått igenom det i sin helhet. När det gäller intervjuundersökningen har vi bandat alla intervjuer och citerat ord för ord. Har vi haft svårt att höra har vi båda lyssnat och ibland tagit till andra personer som hjälp.

När det gäller avsaknaden av systematiska fel, begreppsvaliditeten, är vi mer osäkra.⁸⁹ I vår insamling av stipendiatlistorna finns det nämligen en del luckor i materialet som kan vara ett problem. Ett av dem är att datan vi samlat från Svenska journalistförbundet inte täcker alla de undersökta åren. 1999 var året då den första datan från Publicistklubben fanns tillgänglig. En anledning till att vi valde att börja det året, trots att Svenska journalistförbundets statistik

⁸⁷ Peter Esaiasson, et al, 2012:236

⁸⁸ Peter Esaiasson, et al, 2012:63

⁸⁹ IBID

började först 2001, var för att 90-talet var en så pass intressant och omtumlande tid för mediebranschen. Det finns förstås anledning till att ifrågasätta detta val. Ett annat problem är att vi inte hitta data för SJFs stipendier under åren 2008 och 2010. Dessutom anar vi att det fattas material på en del listor över SJFs stipendiater. Möjligen har vi letat efter vårt material på fel ställen. Ett sätt att minska risken för denna typ av systematiska fel skulle ha varit att läsa de fysiska numren av tidningen Journalisten. Vi har efter kartläggningen förstått att tidningen publicerar stipendiatlistor från både PK och SJF.

Vi anser att vår möjlighet att generalisera vårt resultat till andra organisationer som delar ut stipendier till journalister är stor. Vi tror inte att vårt möjliga bortfall gör att möjligheten att generalisera minskar.⁹⁰ 2011 ökade SJF utdelningen av stipendier kraftigt. Snittet på antal utdelade stipendier innan år 2011 är 45. Det skulle kunna betyda att vi genom att inte ha med 4 år kan ha missat 181 analysenheter.

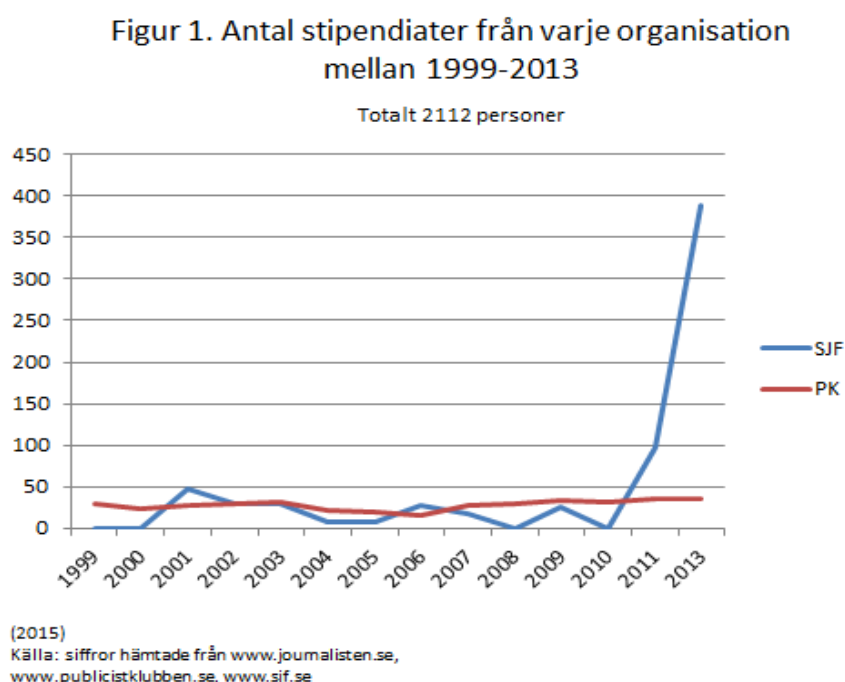
⁹⁰ Peter Esaiasson, et al, 2012:187

6. Resultat och analys

6.1 Frågeställning 1

I vilken utsträckning blir kvinnor respektive män tilldelade stipendier för journalister?

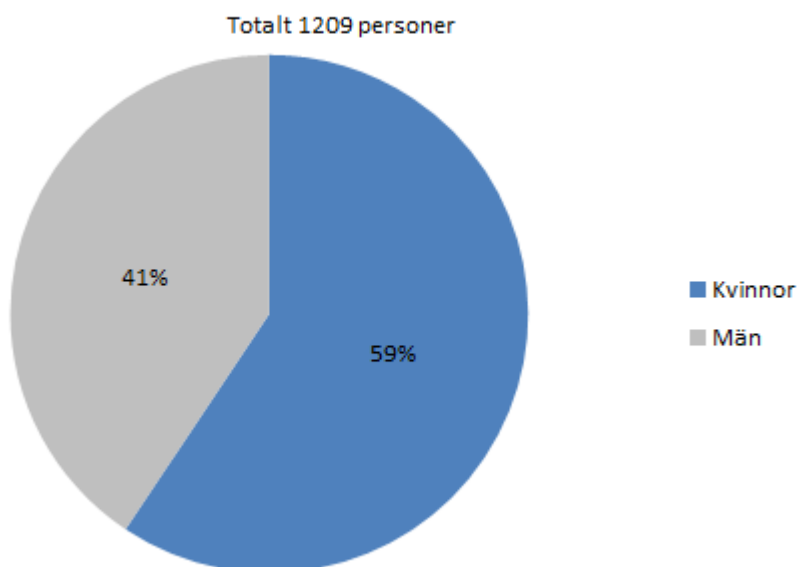
Totalt under åren 1999-2013 delade SJF ut 1299 stipendier och PK 813 stipendier. Totalt från båda organisationerna delades 2112 stipendium ut. I figur 1 ser man hur SJF ökar sin utdelning efter 2011 och PK fortsätter ligga på en jämn nivå.

Av samtliga stipendiater under de undersökta åren är 59 % kvinnor, se figur 2. Resultatet förvånade oss eftersom vi hade trott att det skulle gå i linje med det vi sett i tidigare forskning om konstnär- och forskningsstipendier där kvinnor får färre stipendier än männen.⁹¹ Att de är i majoritet skulle kunna bero på att kvinnorna är mer sökbenägna än männen. Något vi inte vet, eftersom vi saknar statistik över antal och kön bland de som söker.

⁹¹ Nyberg 1999; UR 2015

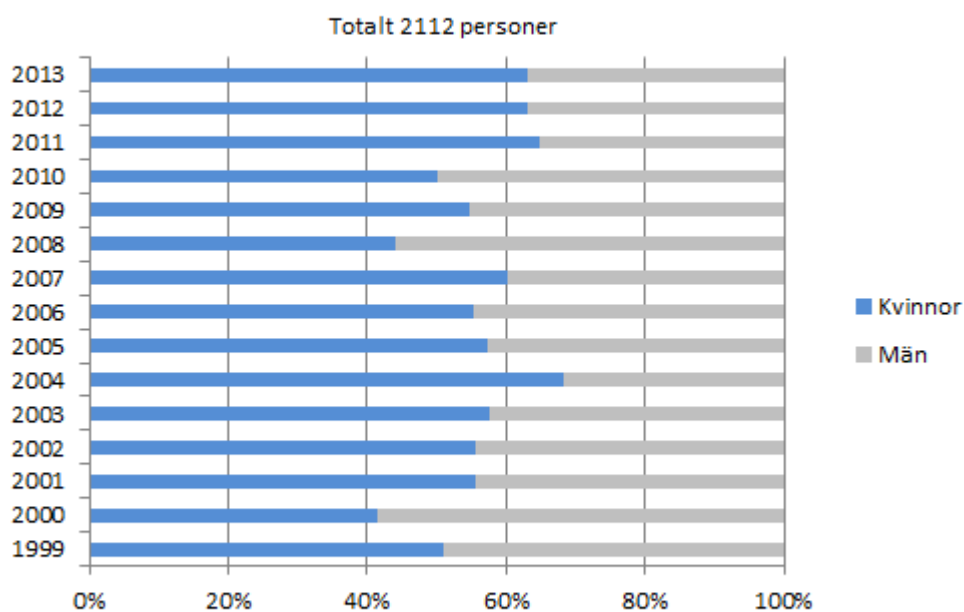
Figur 2. Andel stipendiater fördelat på kön mellan 1999-2013 (procent)

(2015)

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Figur 3. Könsfördelningen bland samtliga stipendiater i procent mellan 1999-2013

(2015)

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Det är intressant att kvinnorna fått en starkare majoritet på 63-65% efter 2011, se figur 3. Jämför man med tidigare år är variationen större. År 2010 är fördelningen 50-50. Denna trend kan ha att göra med att SJF ökade sin stipendieutdelning och att fler kvinnor än män är medlemmar i förbundet. När man ser på könsfördelningen över tid ligger kvinnorna något högre än männen. Mellan 1999-2010 är könsfördelningen bland stipendiaterna jämn, med en svag majoritet för kvinnorna. Under fem år ligger siffran av kvinnliga stipendiater på över 60 procent. Endast under två år var antalet män fler än antalet kvinnor. En anledning till vårt resultat kan vara att kvinnor oftare har deltid och tidsbegränsade anställningsformer. Det skulle kunna innebära att de i mindre utsträckning än män har en arbetsgivare som betalar för fortbildning och utbildning, och därför är i större behov av stipendier. I tabell 1 nedan visar vi i vilken utsträckning stipendiaterna var anställda eller frilansar. Det vi ser är att kvinnor och män i vår undersökning har liknande anställningsformer. Vi vet dock att när man har undersökt arbetsmarknaden för samtliga journalister är siffrorna annorlunda. Vi har inte haft möjlighet att koda vilken typ av anställning stipendiaten hade, om man var fast, tillfälligt eller projektanställd. Därför jämför vi med resultatet från rapporten *Global Report on the Status of Women in the News Media* från 2011, tabell 2. Där har man undersökt nyhetsorganisationer i de nordiska länderna. Den slår fast att kvinnor i lägre utsträckning än män har fast anställning. Bland journalister med tidsbegränsade och deltidsanställningar dominerar istället kvinnorna.

Tabell 1. Andel i varje anställningsform, 1999-2013 (procent) fördelat på kön.

Totalt 2109 personer

	Kvinnor	Män
Anställd	56%	59%
Frilans	24%	23%
Övrigt	1%	2%
Ej angivet	19%	17%
Totalt	100%	100%

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se, www.publicistklubben.se, www.sjf.se (2015)

Tabell 2. Anställningsformer i nordiska nyhetsorganisationer (procent), fördelat på kön

	Män %	Kvinnor %
Heltid, regelbundet	58,8	41,2
Deltid, regelbundet	28,7	71,3
Heltid, tidsbegränsad	35,1	64,9
Deltid, tidsbegränsad	33,3	66,7
Frilans	57,5	42,5
Annan	51,9	48,1

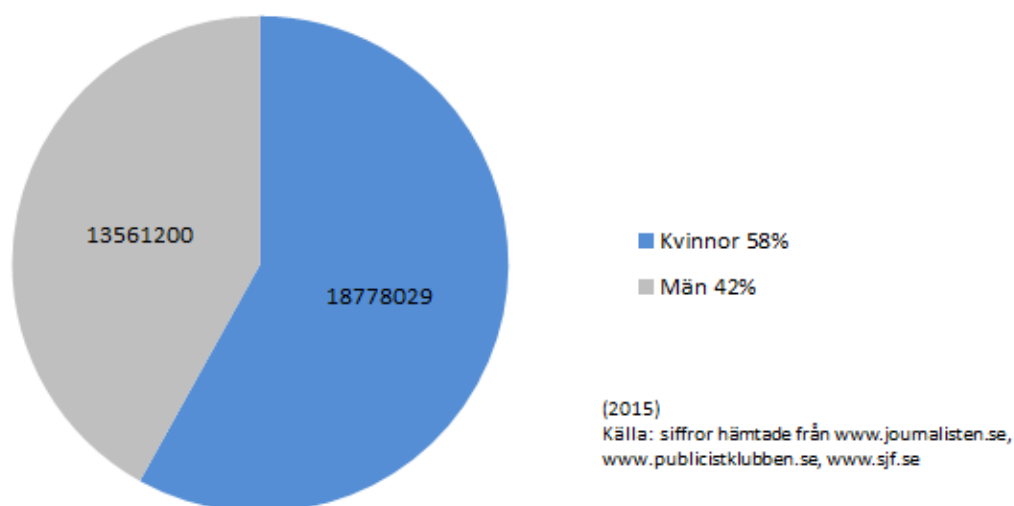
Källa: *Global Report on the Status of Women in the News Media* (2011)

Anledningen till att kvinnor dominerar kan också vara för att de kvinnor är i majoritet bland SJFs medlemmar.⁹² Även om man inte måste vara medlem i SJF för att söka deras stipendier är chansen större att en medlem har kunskap om stipendieverksamheten än en icke-medlem.

Kvinnorna har fått 58 % av den totala utdelade summan över alla år, se figur 4. Eftersom SJF inte alltid uppger summan på sina stipendiatier fattas det summor för 645 personer. Inom bortfallet är 62% kvinnor och 38% män. Det är alltså en liknande fördelning i bortfallet som i hela urvalet som utgörs av 59% kvinnor och 41% män. Vi drar slutsatsen att fördelningen skulle legat på ungefär de här nivåerna om det varit fullständigt.

Figur 4. Totalt utdelad summa, fördelat på kön mellan 1999-2013

Totalt 32339229 kronor

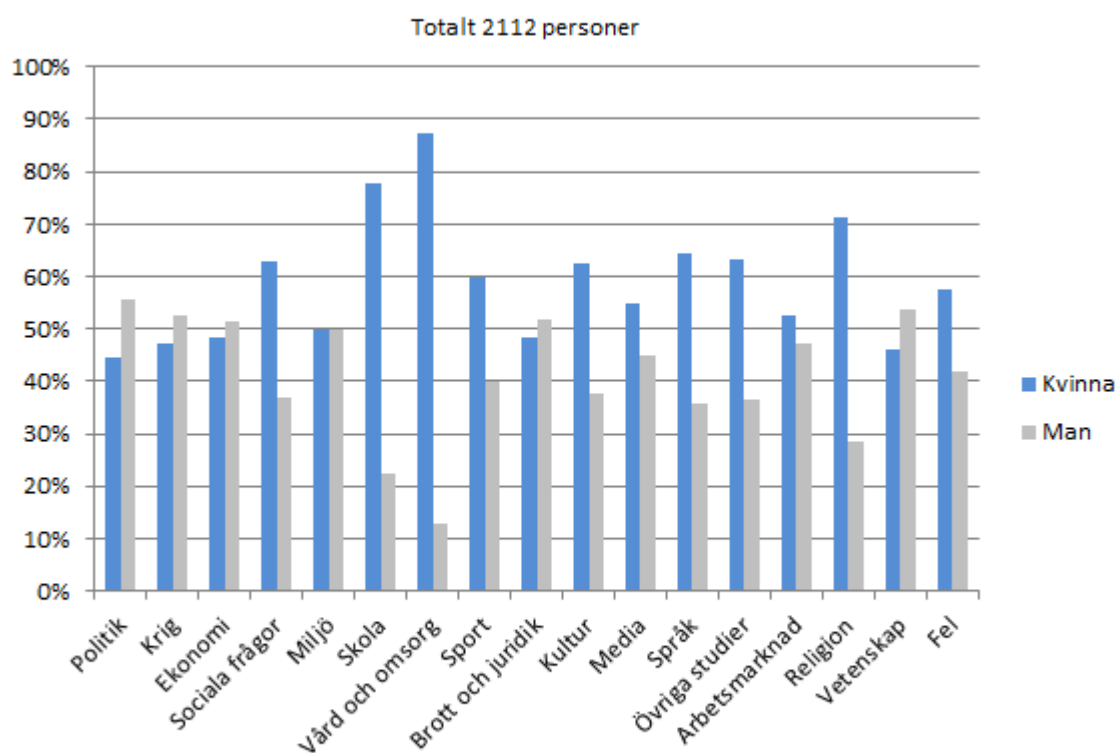

⁹² <http://journalisten.se/nyheter/kvinnomajoritet-i-journalistforbundet>, hämtad 2015-11-24

6.2 Frågeställning 2

Finns det en koppling mellan kön och ämnesval när journalister tilldelas stipendier?

Figur 5. Könsfördelning per ämne i procent, totalt mellan 1999-2013

(2015)

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

I figur 5 ser man samtliga ämnen och könsfördelningen mellan män och kvinnor för varje ämne. Utifrån Monica Löfgren Nilssons teori och vårt resultat har vi identifierat följande indelning av manliga och kvinnliga ämnen:

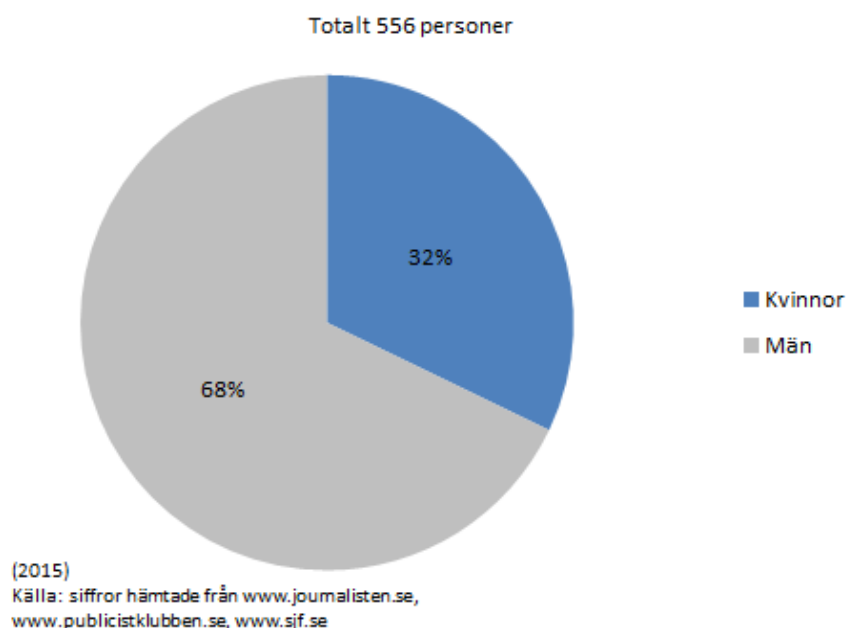
Tabell 3, könade ämnen.

Manliga ämnen:	Kvinnliga ämnen:	Neutrala ämnen:
Politik, ekonomi, brott och juridik och krig.	Sociala frågor, vård och omsorg och skola	Kultur, miljö, media och övriga ämnen

Kommentar: I övriga ämnen ingår "sport", "språk", "vetenskap", "religion" och "arbetsmarknad". Vi har valt att lägga dem i denna kategori eftersom att de var väldigt få till antalet, under 20 personer i varje ämne.

De ämnen som vi fann vara könade stämmer till stor del överens med de ämnen som Monica Löfgren Nilsson kategoriserat som "kvinnliga" och "manliga". I vår undersökning fann vi att 45% män och 55% kvinnor tilldelats stipendier för ämnet media. När vi undersökt ämnet "media" inom de olika stipendiekategorierna såg vi att det var ett neutralt ämne i de flesta fall, men inom kategorin research såg vi en markant övervikt av manliga stipendiater. Resultatet ser ni i figur 6.

Figur 6. Andel mediestipendiater i kategorin research fördelat på kön, mellan 1999-2013 (procent)

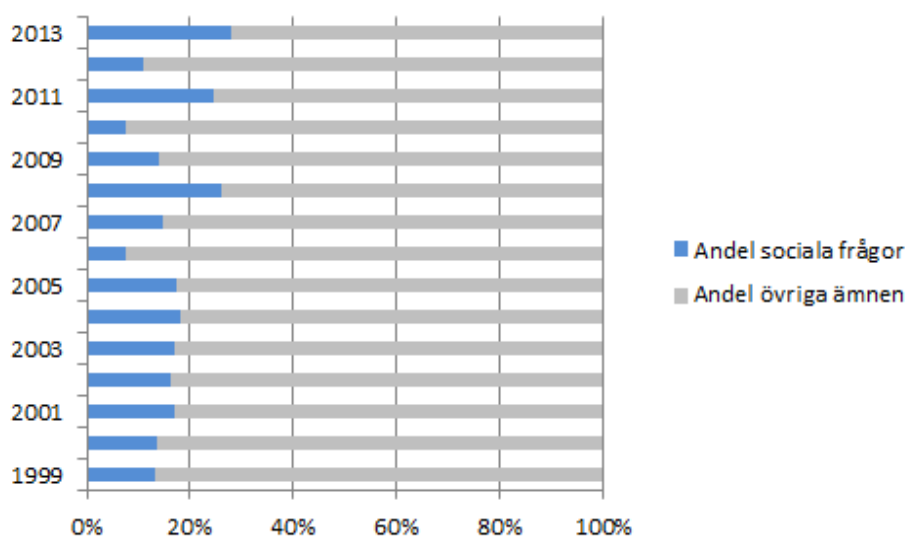
Löfgren Nilsson nämner inte ämnet media som vi har med i vår kartläggning. Vi tror att ämnet inte är med i könsmärkningsteorin eftersom teorin utgår från mediernas

nyhetsrapportering. Medierna rapporterar inte om ämnet media i särskilt stor utsträckning. Ämnet media är i vår undersökning neutralt förutom i kategorin research där männen utgör ungefär två tredjedelar. Därför har vi klassat det som ett manligt ämne i just kategorin research.

Vi ville undersöka om det Evelina Hertz såg i sin kandidatuppsats om Stora journalistpriset, nämligen att sociala frågor ökat över tid. Resultatet ser ni i figur 7, men utifrån det kunde vi inte se något tydligt mönster. Under de undersökta åren har andelen sociala frågor jämfört med andra ämnen varierat mellan 10% till ungefär 30% men under de flesta åren ligger andelen under 20%.

Figur 7. Andel stipendiater inom ämnet sociala frågor i kategorin research jämfört med övriga ämnen, mellan 1999-2013

Totalt 1209 personer

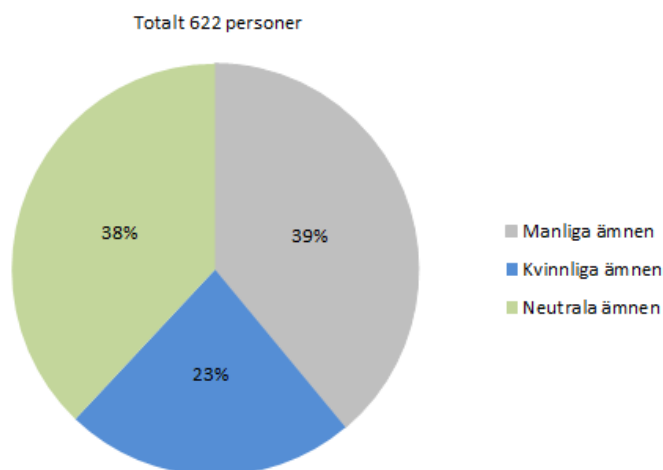
(2015)

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se, www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Utifrån vårt resultat och Monica Löfgren Nilssons teori om “kvinnliga” och “manliga” ämnen undersökte vi hur mycket pengar som gick till de olika ämnesområdena inom research för att se om kvinnliga eller manliga ämnen premieras. Det gjorde vi genom att jämföra ämnets totala summa med antalet stipendiater som tilldelats pengar i ämnet. Är summan proportionerlig till antalet? Det kan dock vara ett väldigt trubbigt mått eftersom vissa ämnen

är dyrare att undersöka än andra. Utrikesjournalistik är i regel dyrare att genomföra än inrikesjournalistik och vissa ämnen, exempelvis krig, innebär ofta en utlandsvistelse. En hög summa behöver alltså inte tyda på att ämnet premieras framför andra.

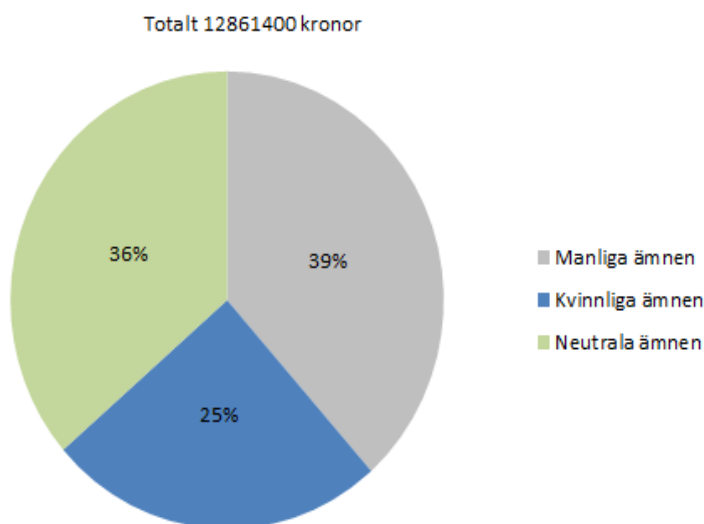
Figur 8. Fördelning av researchstipendier utifrån manliga och kvinnliga ämnen mellan 1999-2013 (procent)

(2015)

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Figur 9. Fördelning av summa bland researchstipendier utifrån manliga och kvinnliga ämnen mellan 1999-2013 (procent)

(2015)

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Ett generellt mönster inom journalistiken och nyhetsbevakningen är att manliga ämnen anses mer status- och prestigefyllda.⁹³ Därför har vi undersökt hur ämnesfördelningen ser ut bland de som fått stipendier, och hur stor summa dessa fått utifrån könsmärkningsteorin. Vi ville se om manliga ämnen tilldelades en större summa. I figur 8 och 9 ser vi att andelen av summan inom research som gått till manliga ämnen är proportionell till andelen personer som fått stipendier för att undersöka något manligt kodat ämne inom research, och likadant för kvinnliga ämnen. På så vis går det inte att dra slutsatsen att något ämne premieras ekonomiskt framför något annat, utifrån könsmärkningsteorin. Trots att ett ämne inte premieras ekonomiskt ser vi ändå att det är fler journalister som får stipendier för att resercha ett manligt ämne än för ett kvinnligt, vilket skulle kunna innebära att det från utdelarnas sida anses viktigare med manligt kodade ämnen.

Det finns en möjlighet att könsmärkningen av ämnen har luckrats upp och att kvinnor och män rapporterar om ämnen som de valt utifrån rent personliga preferenser eller vad de tror att marknaden vill ha och redaktörerna kan tänkas köpa. Därför ville vi undersöka om kvinnor som grupp och män som grupp i olika grad får stipendier för kvinnliga och manliga ämnen samt hur det ser ut när det gäller de neutrala ämnena.

Tabell 4. (Antal personer 607)

	Kvinnliga ämnen	Manliga ämnen	Neutrala ämnen
Kvinnor	32%	29%	39%
Män	16%	51%	33%
Totalt	24%	40%	36%

Kommentar: tabellen är rensad från de stipendiater där kön eller ämne var okodbart/fel.

I tabell 4 ser vi att kvinnor och män får stipendier i ungefär lika stor utsträckning för att researcha om neutrala ämnen. Kvinnor får stipendier i ungefär lika ofta för att researcha kvinnliga ämnen som de får för manliga ämnen, men 40% av kvinnorna får stipendier för att

⁹³ Löfgren Nilsson, 2004:46

researcha ett neutralt ämne. Männen får däremot oftare researchstipendier för manliga ämnen än för kvinnliga och neutrala ämnen. Totalt sett tilldelas 40% av stipendierna för att researcha ett manligt ämne, mot 24% för kvinnor. Detta beror sannolikt på att fler kvinnor än män får stipendier och att i lika stor utsträckning researchar kvinnliga som manliga ämnen och män framför allt researchar manliga ämnen.

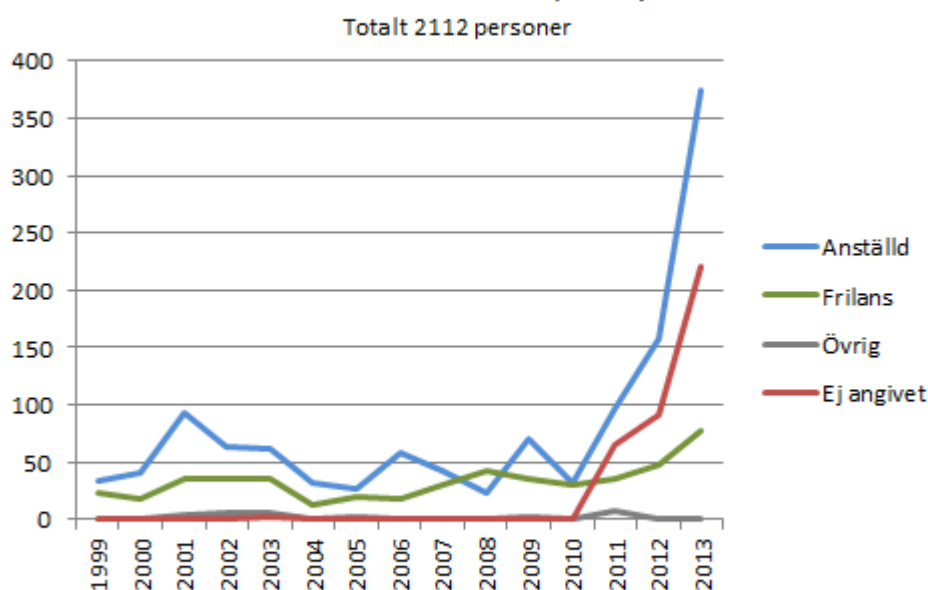
Kvinnorna verkar alltså vara lika benägna att researcha om kvinnliga som manliga ämnen, medan männen i ganska mycket högre utsträckning håller sig till de manliga. Detta skulle kunna stärka teorin om att manliga ämnen anses mer prestigefyllda,⁹⁴ och att män därför inte gärna går över till de kvinnliga ämnena eftersom det skulle kunna upplevas som gå neråt i en statusstappa. Kvinnor däremot inte har något emot att närma sig de manliga ämnena. Mot bakgrund av tidigare forskning om att manliga ämnen anses mer statusfyllda, skulle man kunna tänka att det är lättare för en kvinna att slå uppåt, än för en man att välja ett ämne med lägre status.

⁹⁴ Löfgren Nilsson, 2004:46

6.3 Frågeställning 3

Hur stor betydelse har stipendier för att finansiera projekt och idéer inom journalistiken?

Figur 10. Stipendiaterna fördelat på anställningsform mellan 1999-2013 (antal)

(2015)

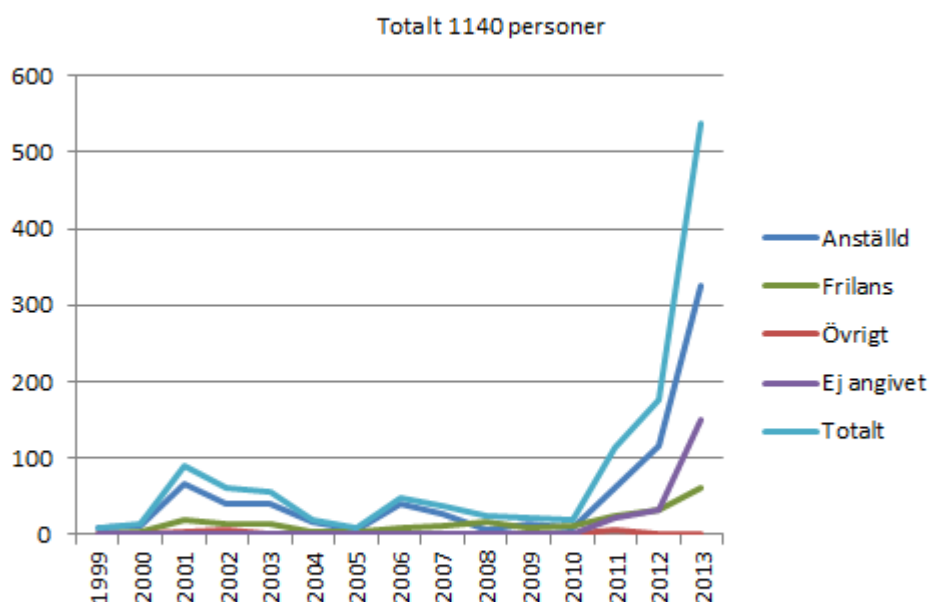
Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Bland stipendierna är antalet anställda fler än frilansarna under alla åren, se figur 10. Båda kategorierna ökar under 2011, då SJF väljer att dela ut fler stipendier än tidigare. Anledningen till att "Ej angivet" ökar kraftigt efter 2010 är för att SJF inte anger stipendiatens sysselsättning i samma utsträckning som tidigare. Eftersom felen omfattar så pass många personer väljer vi att visa detta. Vi vet att antalet frilansar och löst anställda ökar i journalistkåren.⁹⁵ Därför tror vi att en hel del av personerna med osäkra anställningar och frilansare döljer sig i denna grupp.

⁹⁵ Werne, 2015:8

Vi ville undersöka om anställningsformerna skiljer sig för de som tilldelats kompetensutvecklingstipendier. Fördelningen över anställningsformerna bland dessa stipendiater är i stort sett den samma som för hela gruppen, se figur 11. Eftersom SJF är den av organisationerna som delar ut flest stipendier i denna kategori och samtidigt ökade sin totala utdelning av stipendier 2011 avspeglas detta också i antalet. Även i detta fall tror vi “Ej angivet” innehåller många frilansar och löst anställda.

Figur 11. Kompetensstipendier fördelat på arbetsform mellan 1999-2013 (antal)

(2015)

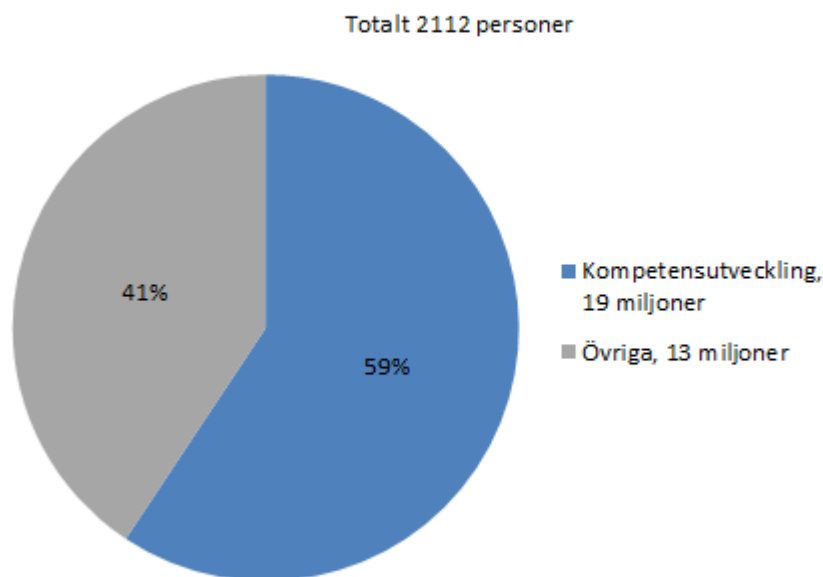
Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Tabell 5. Kompetensutvecklingsstipendier, fördelat på kön 1999-2013

Kön	Antal	%
Kvinna	745	65%
Man	395	35%
Totalt	1140	100%

I tabell 5 ser vi att kvinnor i högre utsträckning än män får stipendier för kompetensutveckling. Att de är fler är i sig ett väntat resultat eftersom kvinnor överlag är fler än männen, men de är ändå överrepresenterade bland kompetensutvecklingsstipendiater. Vad det beror på har vi inget svar på, men en förklaring skulle kunna vara att kvinnor i högre utsträckning arbetar deltid och har svårare att få fast anställning⁹⁶ och därmed är i större behov av stipendier.

Figur 12. Den totala summan till kompetensutvecklingsstipendiater i förhållande till övriga stipendiater, 1999-2013 (procent)

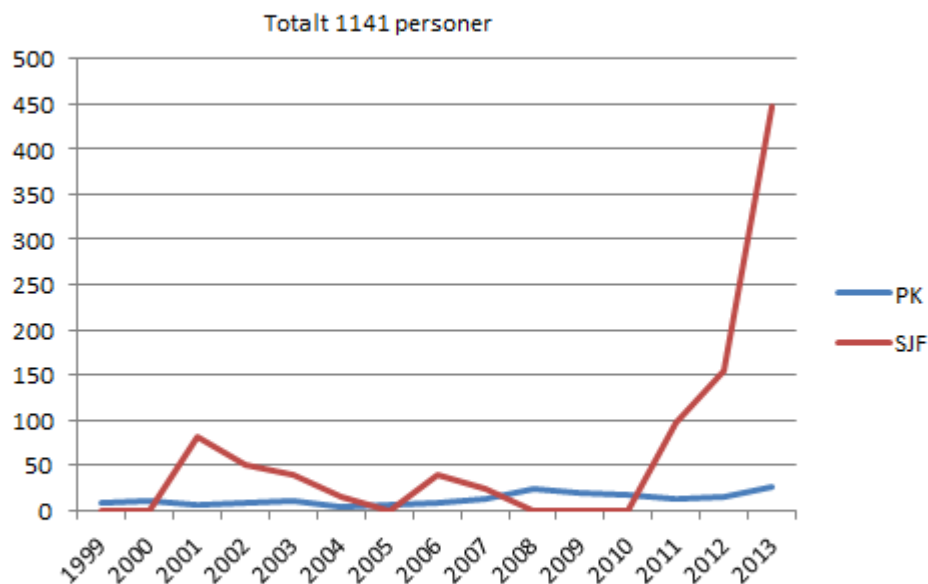

(2015)
Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Den summan som delats ut till kompetensutvecklingsstipendiater är ungefär två tredjedelar av den totalt utdelade summan, se figur 12. Det är framför allt SJF som delar ut stipendier av detta slag, se figur 13. Ser man på fördelningen över tid är andelen markant lägre under fyra år, 1999, 2000, 2008 och 2010. Det beror antagligen på att det saknas material från SJF för dessa år. Det är svårt att säga om andelen stipendier för kompetensutveckling i förhållande till andra stipendiekategorier ökar eller minskar över tid.

⁹⁶ Byerly, 2011:309,313

Figur 13. Kompetensutvecklingsstipendier utdelat av SJF jämfört med PK, mellan 1999-2013 (antal)

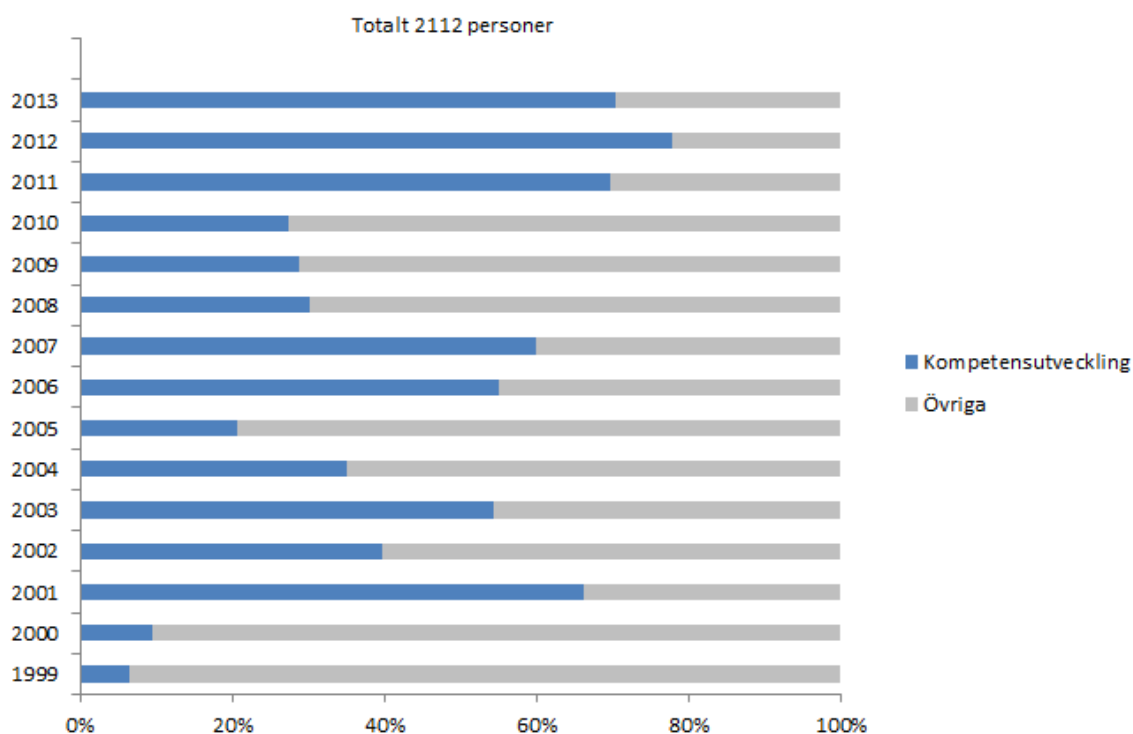
(2015)

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

En teori vi har är att SJF sett ett behov bland sina medlemmar av kompetensutveckling. Kanske på grund av att mediebolagen inte lägger lika mycket resurser som tidigare på att skicka sina medarbetare på utbildning. SJF kan därför ha valt att ta ett större ansvar för att journalistkåren utvecklar sina färdigheter och kunskaper. I USA har stipendiefonderna varit viktiga aktörer när det gäller att utbilda och stötta amerikanska journalister. De har bidragit till att betala journalistutbildningar för studenter och skapat möjligheter till vidareutveckling för många verksamma journalister.⁹⁷ Vi ser i vår undersökning att kompetensutveckling är och har under de undersökta åren varit en viktig del av de svenska organisationernas stipendieutdelning, se figur 14. Vi tror att de kommer fortsätta vara en lika viktig del av deras arbete, om inte viktigare med tanke på marknadens gungningar.

⁹⁷ Lewis, 2011

Figur 14. Andel kompetensutvecklingsstipendiater jämfört med övriga, mellan 1999-2013 (procent)

(2015)

Källa: siffror hämtade från www.journalisten.se,
www.publicistklubben.se, www.sjf.se

Utifrån våra telefonintervjuer såg vi fem utmärkande drag bland de svarande om varför stipendiet varit viktigt för att bekosta deras projekt. Betydelsen av stipendiet skiljde sig en del beroende på om man var anställd eller frilans.

1. Som anställd hade det varit svårt att få arbetsgivaren att betala eftersom det saknas resurser på tidningen.
2. Som anställd skulle man inte få det finansierat genom jobbet, eftersom ämnet låg utanför tidningens bevakningsområde.
3. För anställda innebar stipendiet en chans att förkovra och fördjupa sig i ett ämne och var inte lika avgörande karriärsmissigt som för frilansarna. Däremot kunde det vara nödvändigt för att man skulle genomföra projektet.
4. Frilansarna trodde inte att de skulle få projektet att gå ihop ekonomiskt utan stipendiet. De menade att de inte kunde förlita sig på betalning från en kund. Det skulle eventuellt inte bli pengar över när resor och andra omkostnader var betalda. Man ville som frilans inte sälja in

idén på spekulation, alltså att man genomför ett arbete innan man vet om man kommer kunna sälja det. De var inte säkra på att de skulle få sålt något jobb, och hade därför inte genomfört projektet om det inte kunde finansieras genom stipendiet.

5. Frilansarna såg stipendiet som en merithandling och något som andra i branchen uppmärksammande och uppskattade något som kunde göra det enklare att få jobb sålda till redaktörer. Detta stämmer med konstnärstipendiaternas upplevelse av att man fick en kvalitetsstämpel och en större möjlighet till försäljning.⁹⁸

1. Som anställd hade det varit svårt att få arbetsgivaren att betala eftersom det saknas resurser på tidningen.

En av de vi intervjuat är Waldemar Mellquist som år 2000 fick 20 000 kronor från Publicistklubben. Hans mål var att jämföra unga människors livsvillkor och framtidsplaner i Barentsregionen. Mellquist genomförde en reportageresa med fotograf där han besökte Skellefteå, ryska Archangelsk, finska Uleåborg och Björnsund i Norge och intervjuade småbarnsfamiljer för att visa på likheter och olikheter länderna i mellan. Han hade anställning vid tillfället, och tror att det hade varit svårt att få det bekostat av arbetsgivaren.

”Jag sökte stipendiet för att kunna genomföra en idé som jag hade som jag tyckte var bra. Jag förstod att det skulle bli svårt att få arbetsgivaren att bekosta den. Stipendiet ledde till att jag kunde genomföra jobbet. Utan det hade jag fått bekosta ganska mycket själv. Jag var ju fast anställd när jag fick stipendiet. Klart jag hade kunnat gjort det som typ frilansare, men jag är inte så säker på att det hade varit så lätt att sälja.”

Ingela Rutberg fick 6000 kronor från Publicistklubben år 2010 för att studera kommunreformen i Finland och jämföra den med Sveriges. I sitt arbete bevakade hon regionfrågor och hade skrivit mycket om regionsreformen i Sverige. Hon hade anställning på en tidning men upplevde att det skulle ha varit svårt att få arbetsgivaren att betala för projektet även om det gav henne kunskap i ett ämne hon bevakade.

⁹⁸ Sanne 2001

”Tidningen hade aldrig betalat, det tror jag inte. Ämnet ligger utanför vårt fokus, och vi har inte dom resurserna på en så liten tidning.”

2. Som anställd skulle man inte få det finansierat genom jobbet, eftersom ämnet låg utanför tidningens bevakningsområde.

Bland de som hade jobb var bekräftelse och skjuts framåt i karriären inte en lika viktig del som det var för frilansarna. För dem var det i stället en viktigare faktor att få möjlighet att fördjupa sina kunskaper och tid att förkovra sig i ett ämne som intresserade dem personligen. Lennart Lundberg är en av dem som har den uppfattningen. År 2013 fick han ett stipendium på 13 000 kronor från SJF. Han åkte till Skottland för att studera valrörelsen inför folkomröstningen om skotsk självständighet.

”Hade ämnet varit något som ingick i mitt jobb hade jag nog inte sökt stipendier. Då hade jag försökt tvinga företaget att skicka mig på den saken. Det var själva anledningen till att jag sökte stipendiet. Det fanns ingen koppling till mitt ordinarie jobb, utan jag gjorde det för min egen skull för jag tyckte det kul och intressant och det var inte för att hjälpa jobbet. Då hade dom fått betala.”

3. För anställda innebar stipendiet en chans att förkovra och fördjupa sig i ett ämne och var inte lika avgörande karriärsmissigt som för frilansarna.

Två av personerna uppgav att de i teorin hade kunnat genomföra idén utan stipendiet, men att det hade tagit avsevärt mycket längre tid om man skulle behöva genomföra det på sin fritid och bekosta det själv. De menade att det då förmodligen inte skulle ha blivit av överhuvudtaget. Erica Hedin fick 2013 fick ett stipendie på 65 000 från SJF för att studera situationen för unga kvinnor i Kina. Hon var anställd men ville inte behöva arbeta som journalist under resan eftersom hon främst var där för att förstå och lära sig från intervjuerna.

”Teoretiskt hade jag kunnat göra det även utan stipendier, men inte praktiskt. Man kan säga såhär: Det var inte det faktum att jag fått ett stipendium som gjorde att jag fick möjlighet till det av formella skäl, men eftersom jag fick stipendiet hade jag ju motivationen och drivet att genomföra det.”

4. Frilansarna trodde inte att de skulle få projektet att gå ihop ekonomiskt utan stipendiet. Man ville inte heller sälja in idén på spekulation.

Flera av frilansarna att det hade varit svårt att förlita sig på tidningars möjlighet att betala för projekten som de ville genomföra. Ann-Sofi Öst-Söderlund var frilans när hon år 2013 fick ett stipendium på 26 000 kronor från SJF för att studera volontärsturism i Tanzania. Hon ville undersöka om vissa volontärorganisationer i första hand är ute efter ekonomisk vinning när de erbjuder volontärresor. Hon såg stipendiet som en möjlighet att genomföra projektet utan ekonomisk förlust.

“Det var alldeles fantastiskt att få den här möjligheten. En sådan möjlighet har jag aldrig haft i hela mitt liv. Att inte behöva tigga hos någon tidning och hoppas på att man får kostnaden betald av dom. När man reser som frilans är det ofta så att man precis får det att gå ihop. Har man tur får man alla kostnader betalda, men det blir ingen lön över. Eller jo, det är klart att man har lön. Men det är jättetjafsigt och jobbigt. Så det här kändes som en dröm.”

Erica Hedin var inte frilans vid tillfället då hon fick sitt stipendium men menar ändå att hon nog inte orkat genomföra projektet som frilans.

”Om jag skulle betala ur egen ficka tror jag att jag hade gett upp om jag ska vara helt ärlig. Det var svårt nog ändå. Det var komplicerat och mycket research. Om jag hade tänkt att “det här är en bra idé, det här vill jag göra som frilans och jag gör det på spekulation” så hade jag nog inte orkat om jag ska vara helt ärlig.”

Bara två av intervjupersonerna uppgav att de hade kunnat genomföra projektet på samma sätt även utan stipendiet. En av dem var Agneta Slonawski som var frilans när hon år 2008 fick ett stipendium på 18 000 kronor från Publicistklubben. Hon ville undersöka piratverksamheten i Adenviken i Somalia, och åkte därför till Malaysia för att där besöka Piracy Reporting Center.

”Jag har fått flera stipendier och ser det som en bekräftelse. Det ger också ett andrum till att sjunka ner i ämnen som man kanske inte tjänar pengar på, utan som är mer utvecklande. Även utan stipendiet hade det varit ekonomisk möjligt. Det är bara en fråga om att leva enklare, och hade inte stoppat mig. Jag har åkt runt och gjort massa saker som jag har varit intresserad av. Men jag tror att det hade stoppat andra. Då gör man det inte, för man kan inte finansiera det.”

5. Frilansarna såg stipendiet som en merithandling

Samtliga av de som var frilansare när de fick stipendiet uppgav att det innebar en stor bekräftelse och gav mycket för självkänslan. Man fick bekräftelse på att det fanns förtroende för ens tankar och sätt att jobba, vilket gav en motivation att fortsätta. En del frilansare menade även att ett stipendie kunde fungera som en merithandling. Både när det kom till att få förtroende från de man intervjuade men även för att få in en fot på redaktioner i framtiden och skapa sig ett namn i branschen. David Dahmén, frilans, bekräftar detta. Han fick år 2001 ett stipendium på 17 000 kronor från Publicistklubben. Syftet var att åka till Washington och lära sig mer om hur arbetet fungerade vid olika miljöorganisationer, både fristående organisationer (non-governmental organizations) och större organ som Världsbanken.

”På den tiden stod det delvis i fackpressen Journalisten, och även DN hade ett persongalleri minns jag där de satte upp att ”den här personen fick för att åka och kika på de här frågorna.” Det betyder något när man är frilans, och ska synas som en spelare. Det läses av ens kollegor och redaktörer inom media. Man får större trovärdighet. Man har ju med det som en merithandling i olika sammanhang där det kan vara aktuellt. Det är en kvalitetsstämpel.”

”Bland de organisationerna jag besökte, i synnerhet Världsbanken, så tar de dig på större allvar om du har fått ett stipendie. Då ser de till att finnas där och snacka med dig. Det hade väl fungerat att komma dit själv säga ”jag är en glad frilans här, åkte över hit på en billig biljett, kan ni hjälpa mig att kolla på det här?” men det är en hjälp att du ändå fått ett stipendie från en organisation som är väl förankrad i Sverige.”

Ann-Sofi Öst-Söderlund som fick ett stipendium för en resa till Tanzania, bekräftar också bilden av stipendier som ett sätt att främja karriären.

”Nu är jag ju frilans, en bana som alla med något vett hoppar av och jag har också en annan halvtidssyssla nu. Men det betydde jättemycket att kunna erbjuda det här jobbet. Och kan man erbjuda ett bra jobb till tidningar får man dom ju sålda. Det blir en skjuts framåt. Och så betyder det jättemycket för självkänslan att få göra det man vill.”

Ett konkret exempel på hur ett stipendium kan påverka karriären är det Mats Lerneby, frilans, fick från Publicistklubben 2009. För stipendiet på 33000 kronor genomförde han en resa till Italien där han undersökte toppfotbollens kopplingar till den ekonomiska och politiska makten och maffian. Det ledde till en bok, flera frilansjobb på samma tema och ett tv-projekt som kommer sändas våren 2016.

”Det var en rolig ekonomisk grej att få det. Sen var det jävligt roligt, eller roligt, det var SKETKUL, att få bekräftelse på att det man själv brann för kunde locka eller intressera andra. Det var en sån där skön egoboost och en bekräftelse på att man ska fortsätta fundera på det man gör, och göra det man gör.“

7. Slutsatser och diskussion

Medieforskningen visar att det svenska mediasystemet blir allt mer likt det amerikanska.⁹⁹ Mediebolagen strävar efter effektivitet och ekonomisk hållbarhet i produktionen. De kräver innovation och kompetens men erbjuder en osäker arbetsmarknad utan att bekosta kompetensutveckling. Samtidigt blir fler och fler frilansar, både i Sverige, USA och Storbritannien. Man kan tänka sig en utveckling där stipendier och andra alternativa finansieringsformer blir viktigare för att finansiera projekt och idéer som inte är kommersiellt gångbara, speciellt i en tid där fler arbetar som frilansar och redaktioner drar ner på kostnaderna.

SJF, den ena av de två undersökta organisationerna, utvecklas på flera sätt som de amerikanska stipendiefonderna. I USA delas allt högre summor ut till färre stipendiater, ofta genom att ansökningsprocessen liknar en tävling. Svenska journalistförbundet har kraftigt utökat sin stipendiegivande verksamhet och fokuserar på att dela ut stipendier som kan utveckla journalisternas förmågor något som de amerikanska fonderna gjort under lång tid. Förbundet har samtidigt instiftat två nya stipendier de senaste fem åren. De nya stipendierna ger, med svenska mått mätt, relativt höga summor till 1 eller 2 stipendiater per tillfälle. Ett av de nya stipendierna är Agneta Lindblom Hulthéns stipendium. Det består av 100 000 kronor som kan delas på en eller flera stipendiater. Sedan det instiftades har summorna delats av två personer åt gången. Tillsammans med Google har SJF instiftat ett innovationsstipendium för ny journalistik där en ensam vinnare får 10 000 euro. En skillnad mot de amerikanska tävlingsstipendierna är att man måste vara medlem i SJF.

När det gäller genus och journalistiska stipendier ser vi att kvinnorna dominerar. De tilldelas fler stipendier och får samtidigt mer av den totalt utdelade summan. Vi vet inte om kvinnor är mer sökbenägna än männen men det vore en rimlig förklaring till övervikten av kvinnor. En förklaring till att kvinnor som grupp söker fler stipendier skulle kunna vara att de arbetar mer deltid och har svårare att få fast anställning.¹⁰⁰ Trots att kvinnor utgör hälften av

⁹⁹ Nord, 2012:77-78

¹⁰⁰ Byerly, 2011:309,313

journalisterna behöver det inte vara synonymt med att kvinnor har samma inflytande på redaktionerna som män.¹⁰¹ Stipendier skulle därför kunna ses som en chans för kvinnor att få förverkliga sina idéer och leda till att kvinnor är mer benägna att ansöka.

¹⁰¹ Djerf-Pierre, 2003:44

8. Förslag till vidare forskning

Något som fattas i vår undersökning är antalet som söker stipendierna. Det hade varit intressant att se könsfördelningen i gruppen som söker. En annan fråga är hur journalisterna ser på stipendier och dess roll. Vilka typer av stipendier (rekreation, innovation, kompetensutveckling osv) har flest sökande och jämföra detta med antalet utdelade stipendier av samma typ. Har de sökande journalisterna en annan bild av vad de behöver för stöd för att skapa god journalistik än vad de stipendiegivande organisationerna har?

Nu när vi sett resultatet inser vi att summan för kompetensutvecklingsstipendier utgör en stor andel av den totala utdelade summan. Därför skulle det varit relevant att titta på Journalistfonden eftersom de fokuserar enbart på kompetensutveckling och utbildning för journalister.

9. Referenser

- Byerly, Carolyn M. (2011) *Global Report on the Status of Women in the News Media*, International Women's Media Foundation, Washington, D.C. USA
- Djerf-Pierre, Monika (2003) *Journalistikens kön. Fältets struktur och logik under 1900-talet*, Tidskrift för genusvetenskap, nummer 2, 2003
- Djerf-Pierre, Monika, Wiik, Jenny (2012) *Medierna och demokratin, kapitel 7*, Studentlitteratur
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena (2012) *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Nordstedts Juridik, Stockholm
- Freelancers Union (2014) *Freelancing in America: A National Survey of the New Workforce*
- Hadenius, Stig, Weibull, Lennart, Wadbring, Ingela (2011) *Massmedier - Press, radio och tv i den digitala tidsåldern*, Ekerlinds förlag
- Hertz, Evelina (2015) *Vem tar priset? – En studie om hur genusstrukturer tar sig uttryck när svensk journalistik blir prisbelönad*, Södertörns Högskola (kandidatuppsats)
- Karlsson, Michael (2012) *Medierna och demokratin, kapitel 4*, Studentlitteratur
- Journalistförbundet *Innovationsstipendium för ny journalistik*
<https://www.sjf.se/stipendier/innovationsstipendium-for-ny-journalistik> hämtad 2015-11-25
- Journalistförbundet (2014) Martin Johnson får Journalistförbundets och Googles innovationsstipendium <https://www.sjf.se/nyheter/201411/martin-johnson-far-journalistforbundets-och-googles-innovationsstipendium> hämtad 2015-11-25
- Journalistförbundet, *Journalistförbundets stipendier*
<https://www.sjf.se/journalistforbundets-stipendier>
- Lewiz, Seth C (2011) *Journalism Innovation and Participation: An Analysis of the Knight News Challenge*, *International Journal of Communication* 5, University of Minnesota–Twin Cities
- Lindqvist, Håkan (2008) *Kvinnomajoritet i Journalistförbundet*,
<http://journalisten.se/nyheter/kvinnomajoritet-i-journalistforbundet>, hämtad 2015-11-24
- Lundström, Gunilla, Rydén, Per, Sandlund, Elisabeth (2001) *Den svenska pressens historia - Det moderna Sveriges spegel (1897-1945)*
- Löfgren Nilsson, Monica (2004) *Könsmärkning i SVT:s nyheter 1958-2003*
- McChesney, Robert W (2004) *The Problem of the Media: U.S. Communication Politics in the Twenty-First Century*, Monthly Review Press
- Nord, Lars (2012) *Medierna och demokratin, kapitel 3*, Studentlitteratur
- Nord, Lars, Strömbäck, Jesper (2012) *Medierna och demokratin, kapitel 1*, Studentlitteratur

- Novak, Anette (2015) *Delbetänkande av Medieutredningen: Medieborgarna & medierna. En digital värld av rättigheter, skyldigheter – möjligheter och ansvar*, Statens offentliga utredningar, Stockholm
- Nyberg, Camilla (1999) *Om konstnärer, kön och konstnärliga uttryck*, Konstnärsnämnden januari 1999
- Nylander, Christer (2013) *Nu måste mediepolitiken förnyas*, Svenska dagbladet <http://www.svd.se/nu-maste-mediepolitiken-fornyas> hämtad 2015-11-27
- Ots, Mart (2012) *Medierna och demokratin, kapitel 5*, Studentlitteratur
- Publicistklubben, *Om oss*
<http://www.publicistklubben.se/om-pk/> hämtad 2015-12-05
- Rodgers, William M (2010) *The Threat of Nonpayment*
- Sanne, Johan M (2001) *Arbete, arbetsorganisation och arbetsmarknad för kultur och medieverksamma Översikt över forskning och utredning*, Arbetslivsinstitutet
- Stearns, Josh (2013) *How Do We Make Freelance Journalism Sustainable?*
<http://mediashift.org/2013/06/freelancing-the-future-of-journalism/> hämtad 2015-12-03
- Stora journalistpriset *Om priset* <http://www.storajournalistpriset.se/om-priset/> hämtad 2015-11-25
- Strömbäck, Jesper (2011) *Public service, demokratin och mediernas kommersialisering*
<http://jesperstromback.org/2011/02/20/public-service-demokratin-och-mediernas-kommersialisering/> hämtad 2015-12-20
- Thurén, Britt-Marie (1996), *Om styrka, räckvidd och hierarki, samt andra genusteoretiska begrepp*, Publicerad i Kvinnovetenskaplig tidskrift nr 3-4
- UR (2011) *Entreprenörerna, Sofia Gumaelius* <http://www.ur.se/Produkter/166232-Entreprenorerna-Sofia-Gumaelius>, hämtad 2015-11-24
- UR (2015) *Är kvinnor sämre på att söka stipendier?* <http://www.ur.se/Produkter/190847-UR-Samtiden-Kvinnliga-forskare-i-ramplyuset-Ar-kvinnor-samre-pa-att-soka-stipendier>, hämtad 2015-11-26
- Ursell, Gillian (2000) *Television production: issues of exploitation, commodification and subjectivity in UK television labour markets*, Media Culture Society vol. 22 no. 6
- Uscinski, Joseph E. (2014) *The people's news - media, politics and demands of capitalism*, New York University press
- de Vries, Tove (2014) *Medieutveckling 2014*, Myndigheten för Radio och TV
- Weibull, Lennart, Wadbring, Ingela (2014) *Massmedier. Nya villkor för press, radio och tv i det digitala medielandskapet*, Ekerlids förlag, Stockholm
- Werne, Kent (2015) *Köparens marknad. Otryggheten i mediebranschen #1*, Svenska journalistförbundet

Bilaga 1

Kodbok

PK

1. Lars Johan Hiertas stipendium (krav 4)
2. Alfild Bernschölds Fond (krav 4)
3. Stiftelsen Axel Johanssons minne (krav 1)
4. Chefredaktör Axel Johanssons fond (krav 1)
5. Otto och Anna Elgh-Lundbergs stipendier (krav 4)
6. Internationella pressinstitutets stipendium till Allan Hernelius minne (krav 5)
7. Elbranschens journaliststipendium (krav 5)
8. GH von Kochs Fond (krav 5)
9. Sveriges Radios och Gränna Tidnings stipendier
10. Henning Haglinds stipendiefond (krav 5)
11. Helgens Nyheter stipendier (krav 5)
12. Sven Östes minnesfond (krav 5)
13. Brita och Sven Åhmans stipendiefond (krav 5)
14. Fonden för journalistik i ett mångkulturellt samhälle (krav 5)
15. CEF Lindensteins stipendium (krav 5)
16. Torsten Ehrenmarks Minnesstipendium (krav 4)
17. Gustaf Stridsbergs minnesstipendium (krav 5)
18. Wilhelm Ericsons stipendiefond (krav 5)
19. Johan Wickströms och Kristina Swahns minnesfond (krav 4)
20. De kvinnliga journalisternas stipendium (krav 2)
21. Vivian Andréns minnesfond
22. Publicistklubbens stipendiekonto (krav 5)
23. Sigge Strömbergs fond (krav 5)
24. Stiftelsen Allmänna Understödsfonden (krav)
25. Sven O Anderssons minnesfond (krav 5)
26. Karin och Arthur Elgstrands Idunfond (krav 5)
27. Lars Lagerstedts Minnesfond (krav 5)
28. 80-årsfonden (krav 4)
29. Erik Åkerlunds 50-årsfond
30. Tidningen Expressens stipendium (krav 4)
31. Pressetiska fonden (krav 5)

- 32. Sida-stipendier i utvecklingsfrågor (krav 5)
- 33. Gotthard Johanssons minne (krav 5)
- 34. Olle Engkvist-priset från Stockholms Byggnadsförening (krav 5)
(35-45 fortsätter i SJF-listan)
- 46. Tidningen Kommunaktuellt stipendium (krav 999)
- 47. Johnny Flodmans minnesstipendium
- 48. Skogsindustriernas stipendium (krav 999)
- 49. Svenska maskinförbundets stipendium (krav 999)
- 50. JP Åhléns (krav 999)
- 51. ICA-stipendiet (krav 999)
- 52. Norska ambassadens jubileumsstipendium (krav 999)
- 53. Danska ambassadens stipendium (krav 999)
- 54. Finlands utrikesministeriums stipendium
- 55. Tysklands stipendium (krav 999)
- 56. De Västsvenska stipendierna
- 57. Åhlén & Åkerlund
- 58. US Information Service
- 59. Finlands jubileumsstipendium (krav 999)

- 60. Publicistklubbens västra krets (krav 999)
- 61. Sjöbefälsförbundets stipendium
- 65. Språkstipendier (när PK bara skriver så) (krav 999)

SJF

- 35. Agneta Lindblom Hulthéns stipendium
 - 36. FOJO-stipendier
 - 37. Franska i Aix-en-Provence
 - 38. Innovationsstipendium
 - 39. Kreativitetstipendier (krav 5)
 - 40. NJC-stipendier
 - 41. Spanska i Madrid (krav 5)
 - 42. Stipendier till Riva del Sole (krav 5)
 - 43. Säkerhetsstipendier
 - 44. Tyska i Berlin
 - 45. Utbildning och kompetensutveckling (krav 5)
 - 62. Franska paris
 - 63. Engelska (krav 999)
 - 64. Franska
 - 66. Spanska
 - 67. Rekreation
- Kodbok, kön
- 1. Kvinna
 - 2. Man
 - 3. Annat
 - 999. Fel

Kategorier

1. kompetensutveckling -
exempelvis språkstudier,
vidareutbildning, stipendier för
deltagande i kurser och
konferenser
 2. Rekreation - resor för rekreation
och inspiration snarare än
utbildnings- eller arbetssyfte
 4. Redaktionsbesök - när stipendiaten
ska undersöka en redaktions
arbetssätt och liknande
 6. Innovation – när de uttryckligen får
stipendium för att utveckla en innovativ
idé inom journalistiken. Ofta med fokus
på teknik och distribution.
 7. Understöd - stöd till journalist eller
dennes behövande anhöriga
 8. Forskning - för vetenskaplig
forskning inom journalistik eller annat
ämne
 9. Research - när stipendiaten ska lära
sig mer om ett ämne utanför den
akademiska världen, utan
vetenskaplig ambition
 10. Praktik/journalistvolontär
999. Fel - när vi inte kunnat koda efter
ovanstående kategorier

Utlandsvistelse

1. Ja - när det tydligt rör sig om en
utlandsvistelse. Exempel:
*“Micael Lindholm, Sveriges
Radio/Ekot, får 30.000 kronor för att i
Centralamerika studera hur en svår
naturkatastrof påverkar ett långsiktigt
utvecklingsarbete.”*
 2. Nej - När det tydligt rör sig om ett
arbete som ska utföras i Sverige
 4. Med största sannolikhet ska
stipendiaten befinna sig utomlands.
Exempel:
*“Kaa Eneberg, Dagens Nyheter, får
16.000 kronor för att studera
föräldralösa barns situation i ryska
Karelen.”*
 5. Med största sannolikhet inrikes
999. Fel - när ovanstående inte passar
in på stipendiaten

Ämne

1. Politik och demokrati - Frågor
som rör demokrati, politiska
beslut och staters politiska
relationer. När politik går in i de
andra kategorierna, exempelvis
*“Thomas Larsson, nyhetsbyrån
Ikapp, får G H von Kocks
stipendium på 10 000 kronor för
att studera handikappreformens*

*betydelse för
funktionshindrade.”*

Även om det handlar om ett politiskt beslut, kategoriserar vi den som en social fråga eftersom den handlar om människors tillgång till samhället.

2. Krig, konflikt, kris - ämnen som rör krigsdrabbade områden, områden som varit i krig eller som hotas av en väpnad konflikt, krishantering på nationell nivå och terrorism (ex. nr 1314). Kan ibland gränsa till vård, exempel
“Maria Larsson, frilans, 23000 kr för att studera rehabilitering av barnsoldater i Uganda. Då kategoriserar vi det som krig och konflikt.”
3. Ekonomi - ämnen som rör näringsliv, offentliga finanser, konsumtion, företagande och konsekvenser av ekonomiska kriser
4. Sociala frågor - exempelvis ämnen som rör utvecklingsfrågor, fattigdom, orättvisor, segregerade

bostadsområden och familjefrågor.

5. Miljö - Ämnen som rör naturkatastrofer, klimat, djurliv, energiförsörjning, miljöåtgärder, industriens påverkan på naturen. Kategorin har en tendens att gå ihop med sociala frågor, där människor drabbas av klimatförändringar. Då kategoriserar vi den som en social fråga.
6. Skola - ämnen som rör svensk och internationella skolfrågor. Exempelvis hur politiska reformer som rör skolan, hur utbildningssystem ser ut, lärares villkor och skillnader i skolresultat.
7. Vård, omsorg, medicin - ämnen som hälsa, vård, genetik, psykisk hälsa och rehabilitering.
8. Sport - sporthändelser
9. Olyckor
10. Brott och juridik - ämnen som rör rättsområdet, polisarbete, lagfrågor och hur brott påverkar samhället
11. Kultur och nöje - ämnen som rör exempelvis musik, litteratur,

teater, film och konst i Sverige och utomlands	9. 2004
16. Media - när stipendierna har används för redaktionsbesök, för att studera hur andra medier arbetar, hur medier fungerar i olika länder eller hur pressfriheten ser ut. Vid studier kan det vara exempelvis kurser inom photoshop, webbdesign, nätjournalistik.	10. 2003
17. Språk - för språkstipendier och skrivarkurser	11. 2002
18. Övriga studier	12. 2001
19. Arbetsfrågor - ämnen som rör fackligt arbete, arbetsmarknad, arbetsliv och arbetsvillkor	13. 2000
20. Religion och existentiella frågor	14. 1999
21. Vetenskap	15. 2013
999. Fel - när vi ej kunnat koda materialet efter ovanstående ämnen	16. 2014
	999. Fel

Utdelare

1. SJF
2. PK
999. Fel

Krav

1. Kön, man
2. Kön, kvinna
3. Ålder
4. Geografiskt
5. Inget
999. Fel

År

1. 2012
2. 2011
3. 2010
4. 2009
5. 2008
6. 2007
7. 2006
8. 2005

Område

1. Inrikes - när ämnet rör Sverige
2. Utrikes - när ämnet rör ett annat land än Sverige
3. Anges ej - När ämnet inte rör ett specifikt land. Exempelvis svingödsel.
4. Sverige i förhållande till utland, eller större enheter där Sverige ingår som Norden och EU.

999. Fel

Arbetsform

1. Anställd - står ett företag efter personens namn i listan utgår vi från att personen har någon typ av anställning på företaget.
2. Frilans - när det uppges att personen är frilans
3. Vet ej - när ovanstående inte uppges

4. Arbetslös
5. Sjukskriven
6. Pensionär
7. Vikarie

Vi har räknat en person som anställd då de presenterats på exempelvis det här sättet i stipendiatlistorna: "Matilda Durehed, Sveriges Radio, 15 000 kronor för studier i arabiska". Däremot vet vi inte vilken typ av anställning det handlar om.